MODERN KLASİKLER Dizisi - 225

KAREL ÇAPEK

R.U.R.

ROSSUM'UN EVRENSEL ROBOTLARI

ÇEVİREN:
YUSUF ERADAM

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 6029

KAREL ÇAPEK
R. U. R.
(ROSSUM'UN EVRENSEL ROBOTLARI)

ÖZGÜN ADI
R.U.R.
ROSSUM'S UNIVERSAL ROBOTS

Çekçe aslıyla (*Rossumovi Univerzální Roboti*, Prag: Çeskoslovenski Spisovatel, 1994) karşılaştırılarak yayıma hazırlanmıştır.

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2023
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
BARIŞ ZEREN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
COŞKUN AK

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM ŞUBAT 2024, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-700-7 (CİLTLİ)
ISBN 978-625-429-699-4 (KARTON KAPAK)

BASKI: UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
Keresteciler Sitesi Fatih Caddesi Yüksek Sokak No: 11/1
Merter Güngören/İstanbul
Tel. (0212) 637 04 11 Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: YUSUF ERADAM

Şair, yazar, çevirmen, fotoğraf sanatçısı, besteci, editör ve tiyatro eleştirmeni Yusuf Eradam 1954 yılında Niğde, Bor'da doğdu. Darüşşafaka Lisesi, Hacettepe ve Edinburgh Üniversitelerinde öğrenim gördü. Çeşitli okullarda İngiliz Dili ve Edebiyatı ve Mütercim-Tercümanlık bölümleri kurdu. ABD'de UNLV ve SVSU'de seçkin yabancı profesör olarak davetle karşılaştırmalı edebiyat ve sinema dersleri verdi. 1988 yılında Amerikan Etüdleri Derneği'nin yedi kurucusundan biridir. 2004'te Ankara Ünversitesi, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı bölüm başkanı olarak emekli olan Eradam öykü, çeviri, beste ve fotoğraf dallarında ödüller kazandı. 23 kitabından 9'u çeviridir. Bestelerinden "Edepsiz Gül" adında bir de müzik albümü bulunuyor.

Modern
Klasikler
Dizisi - 225

Karel Çapek

R. U. R.
(Rossum'un Evrensel Robotları)

çeviren: Yusuf Eradam

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Oyun Kişileri

Harry Domin: Rossum'un Evrensel Robotları Merkezi Genel Müdürü (Oyunun başında 38 yaşındadır, uzun boylu ve temiz tıraşlı.)
Mühendis Fabry: R.U.R. Genel Teknik Müdürü (O da tıraşlı, kumral, ciddi ve al yanaklıdır.)
Dr. Gall: R.U.R. Fizyoloji ve Araştırma Bölümü Başkanı (ufak tefek, enerjik, kumral ve siyah bıyıklıdır.)
Dr. Hallemeier: R.U.R. Psikoloji ve Robot Eğitimi Enstitüsü Başkanı (İrikıyım, gök gürültüsü sesli, İngiliz tarzı fırça gibi kızıl bıyıklı ve kızıl saçlıdır.)
Konsolos Busman: R.U.R. Genel Ticari Direktörü (Şişman, kel, miyop, geri kafalı bir Yahudi.)
İnşaatçı Alquist: R.U.R. İnşaatçılar Başkanı (Diğer oyun kişilerinden daha yaşlı, rahat giyimli, uzun boyludur, saçına ve sakalına bolca ak düşmüştür.)
Helena Gloryova (Çok zarif, güzel bir genç kadın, kendini oynadığı bölümlerde herkes ondan on yaş daha büyüktür.)
Nana: Helena'nın Dadısı
Marius: Robot
Sulla: Dişi Robot
Radius: Robot
Damon: Robot
1. Robot
2. Robot
3. Robot
4. Robot
Primus: Robot
Helena: Dişi Robot
Robot uşak ve çok sayıda Robot

Oyunun başında robotlar insan gibi giyinmiştir, yalın, abartısız hareket ederler ve konuşurlar; telaffuzları benzer, şivesiz, yüzleri ve bakışları da ifadesizdir. Kendilerini oynadıkları yerlerde keten gömlek üstünde kemer ve göğüslerinde pirinç levhada numaraları görünmektedir.

1

Rossum'un Evrensel Robotları fabrikasının merkez bürosu. Giriş sahnenin sağ tarafındadır. Ön duvardaki pencerelerden sıra sıra fabrika binaları görünmektedir. Sahnenin sol tarafında da yönetici bölümleri yer almaktadır. Geniş bir Amerikan çalışma masasındaki döner koltukta Domin oturmaktadır. Masasının üstünde lamba, telefon, kâğıt ağırlıkları, dosyalar, mektup destesi vb. durmaktadır. Soldaki duvarda buharlı gemi ve tren yolu nakliye güzergâhlarını gösteren büyük haritalar vardır, duvar saati öğlenden az önceyi göstermektedir. Sağ taraftaki duvarda ise üzerinde şöyle ifadeler yazılı levhalar asılmıştır. ("En Ucuz Emek: Rossum'un Robotları" "Tropikal Robotlar, En Yeni Buluş, Tanesi 150y" "Herkese Bir Robot," "Alet Edevat mı Azaltmak İstiyorsunuz? Robot Ismarlayın!" vb.) Ayrıca gemi kuralları, çizelgeler, yol kayıtları. Bu duvar dekoru görüntüsünün tersine, yerde sağdaki masanın altından itibaren uzanan muhteşem bir Türk halısı vardır, sağda bir sedir, deri koltuklar ve bir de kitaplık vardır ama raflarında kitap yerine şarap ve diğer içki şişeleri bulunmaktadır. Çıkış kapısı soldadır. Pencerelere yakın Domin'in masasında Sulla daktiloda mektup yazmaktadır.

DOMIN: *(dikte ettirerek)* Hazır mısın?

SULLA: Evet.

DOMİN: E.M. Mc Vicker ve Şirketi'ne, Southampton, İngiltere. "Gönderilen malın yolda uğrayacağı hasara ilişkin bir garanti vermiyoruz. Sevkiyat gemiye yüklenir yüklenmez, Robotların nakli için geminin uygun olmadığına kaptanın dikkatini çekmiştik. Haliyle, bozulan yükten biz sorumlu değiliz. Rossum'un Evrensel Robotları olarak emrinize amadeyiz efendim. Saygılarımızla."

(Bu sırada hareketsiz duran Sulla, Domin'in diktesi bitince birkaç saniye hızla yazar, sonra durur ve bitmiş mektubu daktilodan çıkarır.)

Hazır mı?

SULLA: Evet.

DOMİN: Bir mektup daha. E.B. Huyson Ajansı'na, New York, ABD. "Beş bin Robot siparişinizi aldığımızı muhterem müşterimize bildirmek isteriz. Siparişinizi almak üzere kendi geminizi yollayacağınıza göre, R.U.R. borcunuzun bir kısmına mahsuben kargoya yumuşak ve sert kömür ekleyiniz. Rossum'un Evrensel Robotları olarak emrinize amadeyiz efendim. Saygılarımızla."

(*Sulla daktiloda yine hızlı hızlı yazar.*)

Hazır mı?

SULLA: Evet.

DOMİN: Bir mektup daha. Friedrichswerks, Hamburg, Almanya. "On beş bin Robot siparişinizi aldığımızı muhterem müşterimize bildirmek isteriz."

(Telefon çalar.)

Alo! Burası Merkez Büro. Evet. Elbette. Eee, bir telgraf çekin. Tamam.

(Telefonu kapatır)

Nerede kalmıştım?

SULLA: "On beş bin Robot siparişinizi aldığımızı muhterem müşterimize bildirmek isteriz."

DOMİN: *(düşünceli düşünceli)* On beş bin R. On beş bin R.

(Marius girer)

MARIUS: Bir hanımefendi geldi efendim. Sizinle görüşmek isti...

DOMİN: Kimmiş?

MARIUS: Bilmiyorum efendim. Kendisini tanıtan bu kartı verdi.

DOMİN: *(kartı okur)* Ha, Glory Başkan'dan. Başkan Glory. İçeri al çabuk.

MARIUS: *(kapıyı açar)* Lütfen böyle buyurun hanımefendi.

(Helena Glory içeri girer. Marius çıkar.)

DOMİN: *(ayağa kalkar)* Buyurun.

HELENA: Genel Müdür Sayın Domin?

DOMİN: Buyrun, benim.

HELENA: Gelişim—

DOMİN: Başkan Glory'nin kartı ile oldu. Bu yeterli.

HELENA: Başkan Glory babam olur. Ben Helena Glory.

DOMİN: Bayan Glory, bizim için ne büyük gurur, böyle... böyle...

HELENA: ...bana kapıyı gösterememeniz.

DOMİN: Yüce başkanımızın kızını ağırlıyor olmamız. Lütfen oturun. Sen gidebilirsin Sulla.

(Sulla çıkar. Domin oturur.)

Sizin için ne yapabilirim Bayan Glory?

HELENA: Gelişimin—

DOMİN: Sebebi... insan nasıl üretiliyormuş bir göz atmak. Bütün ziyaretçiler gibi tabii. Ah, rica ederim. Ne demek efendim.

HELENA: Bunun yasak olduğunu sanıyordum!

DOMİN: Fabrikaya girmek yasak kuşkusuz, fakat buraya gelen herkes birilerinin kartı ile geliyor Bayan Glory.

HELENA: Ve siz de herkese gösteriyorsunuz, öyle mi?

DOMİN: Sadece bazı şeyleri. Yapay insanın üretimi Hanımefendi, fabrika sırrıdır.

HELENA: Bıraksanız da sözümü bitirsem.

DOMİN: Ah, affedersiniz. Başka bir şey mi söyleyecektiniz?

HELENA: Sadece şunu soracaktım...

DOMİN: Size bir iltimas yapıp fabrikayı gezdirebilir miyim? E, tabii ki Bayan Glory.

HELENA: Bunu diyeceğimi nereden bildiniz?

DOMİN: Herkes bunu istiyor. Fakat size herkese gösterdiğimizden fazlasını göstermek bizim için bir onurdur.

HELENA: Teşekkür ederim.

DOMİN: Sırlarımızı ele vermek yok ama.

HELENA: *(ayağa kalkıp elini sıkar)* Şerefim üzerine yemin ederim.

DOMİN: Teşekkür ederim. Yüzünüzdeki tülü açmak istemez miydiniz?

HELENA: Elbette. Görmek istiyorsunuz tabii. İzninizle.

DOMİN: Lütfen?

HELENA: Elimi bırakırsanız...

DOMİN: *(bırakır)* Lütfen beni bağışlayın.

HELENA: *(tülünü kaldırırken)* Casus muyum değil miyim, emin olmak istiyorsunuz, tabii ya. Ne kadar da özenlisiniz.

DOMİN: *(onu büyük bir ilgiyle gözlemleyerek)* Hım, tabii ki... biz... yani, evet...

HELENA: Bana güvenmiyor musunuz?

DOMİN: Fevkalade. Bayan Hele, şey affedersiniz Bayan Glory. Fevkalade memnun oldum. Deniz yolculuğunuz güzel geçti mi?

HELENA: Eveet. N'oldu ki...

DOMİN: Zira, şey çok gençsiniz de...

HELENA: Fabrikaya gitsek mi artık?

DOMİN: Evet. Yirmi iki, değil mi?

HELENA: Ne yirmi ikisi?

DOMİN: Yaşınız.

HELENA: Yirmi bir. Öğrenmek istediğiniz nedir?

DOMİN: Çünkü... şey... *(şevkle)* hemen gitmeyeceksiniz, değil mi?

HELENA: Bana fabrikanın ne kadarını göstereceğinize bağlı.

DOMİN: Aman aman! Şu lanet fabrika! Yo, tabii ki her şeyi göreceksiniz Bayan Glory. Hem de her şeyi. Oturmaz mısınız? Buluşumuzun hikâyesi ilginizi çeker miydi?

HELENA: *(oturur)* Evet, lütfen.

DOMİN: Peki madem.

(Masasına geçer. Helena'yı büyülenmiş gibi izler ve makaradan boşanmış gibi konuşur.)

1920 yılıydı, ihtiyar Rossum o zamanlarda daha çiçeği burnunda bir gençti ama büyük bir bilim adamıydı da. Uzun bir yol teperek bu adaya gelmiş ve kendisini okyanus faunasını incelemeye adamış. Nokta. Bu vesileyle, protoplazma diye bilinen canlı maddenin kimyasal bir sentezle kopyasını yapmayı denemiş ve birdenbire fark etmiş ki yaşayan madde gibi davranan bir töz var fakat kimyasal kompozisyonu farklı. Yıl 1932, Amerika'nın bulunmasından tam 440 yıl sonra. Offf.

HELENA: Nasıl da ezberlemişsiniz öyle.

DOMİN: Evet. Fizyoloji benim alanım değil Bayan Gloryova. Devam edeyim mi?

HELENA: Olabilir.

DOMİN: *(ciddiyetle)* Ondan sonra Bayan Gloryova, ihtiyar Rossum kimyasal formülleri arasına şunları yazmış: "Doğa, canlı maddeyi düzenlemek için bir yöntem bulmuş. Halbuki, başka bir yöntem daha var, daha basit, daha esnek ve daha hızlı, öyle bir yöntem ki doğa buna yaklaşmamış bile. Hayat geliştirilebilecek bu ikinci yol tarafımdan bugün keşfedilmiş bulunuyor." Şimdi onu şöyle bir hayal edin Bayan Glory, bu harika sözleri bir köpeğin bile bakmayacağı bir koloidal jelin arkasına yazmış. Bir hayal edin, bir test tüpüne bakıyor ve koca bir hayat ağacı bu tüpten nasıl büyür, hayvanlar nasıl çıkar, topaç gibi jiroskop ile başlayan hayat daha sonra insan hayatına nasıl dönüşür, buna kafa yoruyor, bir düşünün. Bizim gibi bir adam değil bu, kumaşı başka. Bayan Glory, ne muhteşem bir anmış o!

HELENA: Ya sonra?

DOMİN: Sonra işte, sorun test tüplerinden hayatı nasıl oluşturmakmış ya, gelişimi hızlandırıp organları oluşturmak, kemikleri, sinirleri falan bulup getirmek, ya da katalistler, enzimler, hormonlar falan filan, kısacası... aman neyse — anlıyorsunuz, değil mi?

HELENA: Hım. Bilmem. Pek değil. Biraz galiba.

DOMİN: Neyse, boş verin. Eriyikleri sayesinde istediğini yaratabiliyormuş. Sokrat'ın beynine sahip bir denizanası ya da elli metre boyunda bir solucan yapabilirmiş. Fakat nükteden, mizahtan nasibini hiç almadığından kaburgalı bir yaratık, belki de bir insan yaratmayı önüne koymuş. Kafaya takmış bir kere.

HELENA: Neye takmış?

DOMİN: Doğaya öykünme işine. Önce yapay bir köpek yapmaya çalışmış. Bu iş birkaç yılını almış. Nihayet yanık bir dana gibi bir şey elde etmiş fakat o da birkaç gün içinde ölüvermiş. Müzeye gelince göstereceğim size. İşte ihtiyar Rossum insan üretmeye bundan sonra girişmiş.

(Duraksama.)

HELENA: Bunu mu kimseye anlatmayayım?

DOMİN: Dünyada olmaz.

HELENA: İyi de, ne yazık ki Avrupa ve Amerika'daki her kütüphanede yer alıyor bu hikâye.

DOMİN: Ne yazık ki.

(Masadan fırlar ve Helena'nın yanına oturur.)

Evet, ama o kitaplar neyi yazmıyor, biliyor musunuz?

(Hafifçe alnına vurur.)

İhtiyar Rossum'un harika bir deli olduğunu. Gerçekten de Bayan Glory, bunları kimseye anlatmayın. Çatlak ihtiyar gerçekten de insan yapmak istemiş.

HELENA: Fakat siz de insan yapıyorsunuz.

DOMİN: Aşağı yukarı öyle, Bayan Glory. Fakat ihtiyar Rossum'un niyeti mecazi değildi. Tanrı'nın bir çeşit bilimsel vekili olmak peşindeydi. Berbat bir materyalist de olduğundan bütün bu yaptıkları anlaşılabilir. Tek amacı Tanrı'nın artık gereksiz olduğunu kanıtlamaktı. Bu yüzden de kendisine bizim gibi bir insan yaptı. Anatomiden anlar mısınız?

HELENA: Eh işte, pek değil.

DOMİN: Ben de öyle. Neyse, ondan sonra her şeyi insan vücudundaki gibi üretmeye karar vermiş. Gözünüzün önüne getirin hele, kafayı alıyor, son bezlerine kadar insan

vücudunu üretiyor. Apandis, göbek deliği, kasık, bunlar tek başlarına hiçbir işe yaramazlar, hatta şey bile, hımm, erbezleri.

HELENA: Ama onlar işe... şey

DOMİN: İşe yaramaz değil onlar, biliyorum. Ama eğer yapay olarak insan yapacaksak, o zaman, hımm... cinsel organlara da ihtiyaç yok tabii...

HELENA: Anlıyorum.

DOMİN: Hele bir müzeye varalım, on yılda neyi yüzüne gözüne bulaştırmış göstereceğim size. İnsan yapmış güya ama o şey de hepi topu üç gün yaşamış. İhtiyar Rossum zevksiz biriymiş de. Berbatmış o şey. Yaptığı yaratık. Ama insanın içinde ne varsa o yaratığın içinde de varmış. Gerçekten, hayret verici bir titizlik. Sonra da işte, bu genç Rossum gelmiş, mühendis, ihtiyarın yeğeni. Harika bir kafaydı Bayan Gloryova. İhtiyar Rossum'un yaptıklarına bakmış ve demiş ki: "Bir insan yapacağım diye on yıl harcamak saçma. Bu işi doğadan daha hızlı yapamıyorsan dükkâna kilit vur, daha iyi." Sonra da oturmuş kendini anatomi öğrenmeye vermiş.

HELENA: Gazeteler bu konuda farklı yazıyor ama.

DOMİN: *(ayağa kalkar)* Gazete, dergi dediğin parası ödenmiş reklamlarla ve saçmalıklarla doludur. Ne anlatacaklar ki, Robotları Rossum adında ihtiyar bir adamın icat ettiğini yazacak tabii. Bu arada, ihtiyar kendisini bir ara üniversiteye de atmış ama fabrikadaki üretim hakkında hiçbir fikri yokmuş. Orada gerçek insan, belki bir iki Kızılderili, doçent moçent ya da birkaç geri zekâlı yapmayı düşünüyordu herhalde, anlıyorsunuz ya? Ama genç Rossum çıkagelene kadar onları canlı, zeki ve çalışkan makinelere nasıl dönüştüreceğini bilmiyormuş. Bu iki büyük Rossum'un dayanışma ve işbirliğiyle çalıştığına dair gazetelerde, kitaplarda yazılanlar da hikâyedir. Çok kötü kavga ederlermiş oysa. Ateist ihtiyar endüstriyel konulardan, ticaretten zerre anlamazmış, sonunda genç Rossum onu bütün o yüce yaratık üretme davasıyla bir-

likte bir laboratuvara mı ne tıkmış; bu sırada kendisi de işi mühendisçe ele almaya karar vermiş. İhtiyar Rossum yeğenine lanetler okumuş, zavallı adamcağız iki üç tane daha fizyolojik yaratık öldürdükten sonra bir gün laboratuvarda ölü bulunmuş. İşte bütün hikâye bu.

HELENA: Ya genç Rossum?

DOMİN: Hanımefendi, yeni bir çağdı, genç Rossum... bilgi çağından sonra gelen üretim çağı. İnsan anatomisine baktığında insan denen varlığın fazla karmaşık olduğunu ve de iyi bir mühendisin ondan daha basitini yapabileceğini genç Rossum hemen kestirivermişti. Genç Rossum anatomiyi bir güzel gözden geçirdikten sonra neler olmasa da olur, neler basitleştirilebilir, incelemiş. Kısacası Bayan Glory... sıkılmadınız değil mi?

HELENA: Yoo, tersine, çok ilginç.

DOMİN: Eveet. Böylece, genç Rossum kendi kendine demiş ki: "İnsan denen varlık kendini mutlu hisseden bir şeydir, piyano çalar, yürüyüşe çıkar ve de gerekli gereksiz bir sürü şey yapmak ister."

HELENA: Vay be!

DOMİN: İstediği zaman gereksiz olan şeyler yani, söz gelimi örgü örmek, sayı saymak gibi. Piyano çalar mısınız?

HELENA: Evet.

DOMİN: Bu iyi. Fakat makinenin piyano çalması, kendisini mutlu hissetmesi gerekmez, bir sürü başka şey de yapmaz. Benzinle çalışan motor püskül ponçak ya da süs istemez Bayan Glory. Yapay işçiler üretmek de benzin motoru üretmek gibidir. Pratik açıdan bakıldığında bu süreç en yalınından, ürün de kusursuzundan olmalı. Size göre, pratik bakış açısından, ne çeşit işçi en iyisidir?

HELENA: Ne?

DOMİN: Pratikte diyorum, sizce hangi çeşit işçi en iyisidir?

HELENA: En dürüstü ve en çalışkanı galiba.

DOMİN: Yoo, en ucuzu. İhtiyaçları en az olanı. Genç Rossum ihtiyaçları minimum bir işçi icat etti. Basitleştirmesi şarttı. İşin ilerlemesine doğrudan katkıda bulunmayacak her

şeyi çöpe attı. Aslında insanı elinin tersiyle itti ve bir Robot yaptı. Sevgili Bayan Glory, Robotlar insan değiller. Mekanik olarak, bizden daha iyiler, kusursuzlar, çok ama çok gelişmiş bir zekâya sahipler fakat ruhları yok. Ah Bayan Glory, bir mühendisin ürününün kusursuzluk çıtası doğanın ürününün çıtasına kıyasla, tabii teknik olarak, daha yüksektir.

HELENA: Ama insan da Tanrı'nın bir ürünü, derler.

DOMİN: İnanın insan daha kötü. Tanrı, modern mühendislikten hiç anlamaz ki. İnanır mısınız, Tanrı olmak için genç Rossum elinden geleni yapmış.

HELENA: Ne demek istiyorsunuz?

DOMİN: Kocaman robotlar yapmaya başlamış. Çalışan devler. Dört metre boyunda yaparmış onları. Fakat o mamut gibi dev yaratıkların nasıl da bozulup döküldüğüne inanmazsınız.

HELENA: Bozulmuşlar mı?

DOMİN: Yaa. Hiç sebepsiz yere bu devlerin kolları bacakları kopu kopuveriyormuş. E malum, gezegenimiz devler için pek küçük. Bugün sadece normal boyutlarda ve yüksek kalitede insan uyarlaması Robot yapıyoruz.

HELENA: İlk Robotları daha önce gördüm ben bizde. Bizim mahalle muhtarlığı satın almıştı... yani işe koymuştu.

DOMİN: Satın almışlardır sevgili Bayan Glory. Robotlar, satın alınırlar.

HELENA: Bunlar çöpçüydü. Gördüm onları. Öyle tuhaf ve sessizdiler ki.

DOMİN: Benim kâtibi gördünüz mü?

HELENA: Fark etmedim.

DOMİN: *(zili çalar)* Rossum'un Evrensel Robot fabrikası, biliyorsunuzdur, öyle tek tip Robot üretimine daha geçmedi. Kalitelisi de var, daha kaba saba Robotlarımız da var. En iyileri yirmi yıl kadar yaşıyor.

HELENA: Sonra ölüyorlar mı?

DOMİN: Evet, kullanılıyor ve eskiyorlar.

(Sulla girer.)

DOMİN: Gel Sulla, bu Bayan Gloryova.
HELENA: *(ayağa kalkıp onun elini sıkar)* Memnun oldum. Dünyadan böyle uzak bir yerde canınız sıkılıyor olmalı.
SULLA: Bilmiyorum Bayan Gloryova. Lütfen, buyrun oturun.
HELENA: *(oturur)* Nerelisiniz?
SULLA: Buralı. Fabrikadan.
HELENA: Aa, burada mı doğdunuz?
SULLA: Burada yapıldım.
HELENA: *(yerinden zıplar)* Ne?
DOMİN: *(güler)* Sulla insan değil hanımefendi, o bir Robot.
HELENA: Aa, affedersiniz.
DOMİN: *(Sulla'nın elini kendi omuzuna koyar)* Sulla kızmaz merak etmeyin. Bakın Bayan Gloryova, yaptığımız tene bakın. Lütfen gelin de yanaklarına bir dokunun.
HELENA: Ay, yok yok.
DOMİN: Bizimkinden farklı bir maddeden yapıldığını anlamak mümkün değil. Tipik kabarık saçlı, sarışın. Gözler birazcık şey olmuş ama saçlar harika. Bayan Gloryova ile konuş bakayım Sulla.
HELENA: Kesin şunu, yeter!
DOMİN: Misafirimizle konuş Sulla. Ender bir ziyaret bu.
SULLA: Hanımefendi, oturunuz lütfen. *(İkisi de oturur)* Yolculuğunuz rahat mıydı?
HELENA: Ee, evet, kesinlikle. Kesin.
SULLA: Amelia gemisine dönmeyin Bayan Glory. Barometresi sürekli düşer. Pennsylvania'yı bekleyin. Çok iyi, çok sağlam bir gemidir.
DOMİN: Hızı nedir?
SULLA: Saatte yirmi deniz mili. On iki bin ton ağırlığındadır.
DOMİN: *(güler)* Yeter Sulla, bu kadar yeter. Biraz da Fransızca konuşur musun bize?
HELENA: Fransızca da mı biliyorsun?
SULLA: Dört dil konuşabiliyorum. Dear Sir, Monsieur, Geehrter Herr, steno da yazabiliyorum.
HELENA: *(ayağa fırlar)* Ay, saçmalık bu! Sulla Robot falan değil. Sulla benim gibi bir kadın işte. Sulla, bu çok çirkin

bir davranış! Böyle bir aldatmacaya niye alet oluyorsunuz ki?

SULLA: Ben bir Robotum.

HELENA: Yoo, yoo, yalan söylüyorsun. Biliyorum, seni reklam olsun diye zorladılar. Sulla, sen de benim gibi bir kadınsın, öyle değil mi?

DOMİN: Kusura bakmayın Bayan Glory. Sulla bir Robot.

HELENA: Yalan bu!

DOMİN: *(ayağa kalkar)* O da ne demek?

(zili çalar)

Bir saniye Bayan Gloryova, sizi ikna etmem gerekiyor o halde.

(Marius girer.)

DOMİN: Marius, Sulla'yı içeri teşrih odasına götür ve söyle hemen açıp parçalarına ayırsınlar.

HELENA: Nereye, nereye?

DOMİN: Teşrih odasına. Onu kesip açtıklarında, gidip bir göz atabilin diye.

HELENA: Yoo, yooo! Hiçbir yere gitmiyorum.

DOMİN: Kusura bakmayın ama yalan diye tutturan sizsiniz.

HELENA: Onu öldürmek mi istiyorsunuz?

DOMİN: Makineleri öldüremezsiniz.

HELENA: Korkma Sulla, seni götürmelerine izin vermeyeceğim. Söyle canım, sana hep böyle zulüm mü ediyorlar? Buna katlanıyor olamazsın, katlanmak zorunda değilsin.

SULLA: Ben bir Robotum.

HELENA: Fark etmez. Robotlar da bizim kadar iyidirler. Seni parçalarına ayırmalarına izin mi vereceksin?

SULLA: Evet.

HELENA: Aa, ölmekten korkmuyorsun o zaman?

SULLA: Bilmiyorum ki Bayan Glory.

HELENA: İçeride başına neler gelecek biliyor musun?

SULLA: Evet, hareket etmeyi keseceğim.

HELENA: Aman Tanrım, ne korkunç!

DOMİN: Marius, sen nesin Bayan Gloryova'ya söyle.

MARIUS: Robot Marius.
DOMİN: Sulla'yı teşrih odasına götürür müsün?
MARIUS: Evet.
DOMİN: Üzülür müsün peki?
MARIUS: Bilmiyorum.
DOMİN: Ona ne olacak peki?
MARIUS: Hareket etmeyi kesecek. Sonra da onu pres makinesine sokup ezecekler.
DOMİN: Bu ölüm demek, Marius. Sen ölümden korkmuyor musun?
MARIUS: Hayır.
DOMİN: Gördünüz mü Bayan Glory, Robotlar hayatla hiç ilgilenmiyorlar. Hazdan anlamazlar. Ot bile değiller.
HELENA: Ay yeter. Kesin şunu. Gitsinler artık.
DOMİN: Marius, Sulla, gidebilirsiniz.
(Sulla Ve Marius çıkarlar.)
HELENA: Rezalet! Bu yaptığınız hunharca.
DOMİN: Niye hunharcaymış?
HELENA: Bilmiyorum, ama öyle. Ona niye Sulla adını koydunuz?
DOMİN: Kötü bir isim mi?
HELENA: Erkek adı bu. Sulla, Romalı bir generalin adıydı.
DOMİN: Aa, biz Marius ile Sulla'yı sevgili olurlar diye kurmuştuk.
HELENA: Marius ve Sulla generaldiler ve birbirlerine karşı savaştılar, ee yıl... ıı, ay unuttum şimdi.
DOMİN: Şöyle pencereye gelin, bakın, ne görüyorsunuz?
HELENA: Duvar ustasını.
DOMİN: Robot onlar. Burada çalışan herkes Robottur. Peki, şurada aşağıda bir şey görüyor musunuz?
HELENA: Bir çeşit büro.
DOMİN: Muhasebe, Mali İşler. Ve içindeee!..
HELENA: Bir sürü görevli.
DOMİN: Robotlar. Bütün görevlilerimiz Robot. Bir de fabrikayı görün siz.
(Fabrika düdüğü çalar.)

Öğlen olmuş. Düdüğü çalmamız gerekiyor, çünkü Robotlar çalışmayı ne zaman bırakacaklarını bilmezler. İki saat içinde size yoğurma teknesini göstereceğim.

HELENA: Yoğurma teknesi mi, o da ne?

DOMİN: Hamuru döven havan ve tokmak. Her birinde tek işlemde en az bin robota yetecek malzemeyi karıştırabiliyoruz. Sonra da tabii karaciğer, beyin ve diğer organlar. Orayı gördükten sonra da kemik fabrikasını göreceksiniz. Oradan sonra da size iplik fabrikasını göstereceğim.

HELENA: Ne iplik fabrikası?

DOMİN: Evet. Sinirlerin, damarların örüldüğü yer. İçinden bir anda binlerce, binlerce mil uzunluğunda sindirim yolu geçebiliyor. Daha sonra da her şeyin bir araya toparlandığı bölüm geliyor, biliyorsunuz canım, arabalarda olduğu gibi. Her işçi sadece tek organı takmaktan sorumlu, sonra otomatik olarak ikinciye, üçüncüye, böyle sonsuza kadar gidiyor. Gösterinin en ilginç kısmı burasıdır. Sonra kurutucuya ve oradan da antrepoya, yani ardiyeye giderler. Orada yeni ürünler çalıştırılır.

HELENA: Aman Tanrım, hemen mi çalışmak zorundalar?

DOMİN: Kusura bakmayın. Yeni mobilya gibi iş görürler. Varolmaya alışırlar. İçsel bir gelişim gösterirler denebilir. Hatta pek çoğu yeni bir şey olmaya başlar. Anlıyorsunuz ya, bu doğal evrime de olanak sağlamak zorundayız. Böylelikle de ürünler rafine hale gelir, değerlenir.

HELENA: Nasıl yani?

DOMİN: Aşağı yukarı insanlardaki "okul" gibidir. Konuşmayı öğrenirler, yazmayı ve hesap tutmayı. Bellekleri inanılmazdır. Getir Eğitim-Öğretim Sözlüğü'nü, yirmi cildi oku, her şeyi o anda ezberleyip tekrarlayabilirler. Yeni hiçbir şey ekleyemezler ama. Üniversitelerde çok iyi ders verebilirler aslında. Sonra ayıklanıp gönderilirler. Günde on beş bin parça ortalamamız, belli bir defolu oranını hariç tutarsak tabii... Vesaire vesaire.

HELENA: Bana kızdınız mı yoksa?

DOMİN: Aman efendim, hiç olur mu öyle şey. Sadece başka konulardan mı konuşsak, diyorum. Yüz bin Robot arasında şurada bir avuç insanız ve aramızda tek kadın yok. Bütün gün ve her gün fabrikadan, üretimden başka bir şeyden söz etmiyoruz. Sanki lanetlenmişiz Bayan Glory.

HELENA: Çok özür dilerim şey... ıı... şey... yalan söylüyorsunuz dediğim için.

(Biri kapıyı vurmaktadır.)

DOMİN: Girin çocuklar.

(Sol taraftan Bay Fabry, Dr. Gall, Dr. Hallemeier ve Bay Alquist girerler.)

DR. GALL: Affedersiniz, sohbetinizi bölüyor muyuz?

DOMİN: Girin, girin. Bayan Gloryova, bu beyler Alquist, Fabry, Gall, Hallemeier. Bu hanım da Başkan Glory'nin kızı.

HELENA: *(çekinerek)* Memnun oldum.

FABRY: Hiç bilmiyorduk!

DR. GALL: Çok ama çoook şeref duyduk efendim.

ALQUIST: Hoş gelmişsiniz Bayan Gloryova.

(Sağ taraftan içeriye telaşla Busman girer.)

BUSMAN: Merhaba, ne oluyor bakayım burada?

DOMİN: Gel Busman. Bayan Gloryova, bu bizim Busman. Bu da Başkan Glory'nin kızı.

HELENA: Memnun oldum.

BUSMAN: Aman Tanrım, harika! Bayan Gloryova, gelişinizi gazetelere bildirmek için bir telgraf çekebilir miyiz?

HELENA: Hayır hayır, yapmayın lütfen.

DOMİN: Oturun lütfen Bayan Gloryova.

(Fabry, Busman ve Dr. Gall koltuğu çekerler.)

FABRY: Buyrun...

BUSMAN: Rica ederiz!..

DR. GALL: Affedersiniz...

ALQUIST: Yolculuğunuz nasıldı Bayan Gloryova?

DR. GALL: Biraz daha kalacak mısınız?

FABRY: Fabrika hakkındaki fikriniz nedir Bayan Gloryova?

HALLEMEIER: Amelia gemisi ile mi geldiniz?
DOMİN: Bir susun da Bayan Gloryova konuşsun.
HELENA: (*Domin'e*) Ne hakkında konuşacağım ki?
DOMİN: Ne isterseniz.
HELENA: Samimiyetle konuşa... bir şey söyleyebilir miyim?
DOMİN: Aa, tabii ki.
HELENA: *(bir an duraksar, sonra umarsızca karar vermiş gibi)* Söyler misiniz, hiç utanıp bozulmuyor musunuz, size böyle muamele ediliyor diye?
FABRY: Kimi kastediyorsunuz?
HELENA: Herkesi tabii ki.
(Herkes şaşkınlıkla birbirine bakar.)
ALQUIST: Muamele? Bize mi?
DR. GALL: Bu kanıya nereden vardınız?
HELENA: Daha iyi bir hayatınız olabilirdi, bunu görmüyor musunuz?
DR. GALL: Bu ne demek istediğinize bağlı Bayan Gloryova.
HELENA: Şunu demek istiyorum, bu durum rezaletin daniskası. Berbat bir durum. *(ayağa kalkar)*
Bütün Avrupa size nasıl muamele edildiğini konuşuyor. Buraya geliş sebebim de bu zaten, kendi gözlerimle göreyim istedim. Durum akıllara durgunluk verecek kadar kötü. Buna nasıl tahammül ediyorsunuz?
ALQUIST: Neye tahammül ediyoruz sizce?
HELENA: Tanrım, off, sizler canlı yaratıklarsınız, tıpkı bizim gibi, tıpkı bütün Avrupa gibi, bütün dünya gibi. Böyle yaşamanız utanç verici, ayıp, ayıp.
BUSMAN: Yapmayın, Bayan Glory!
FABRY: Pek de haksız sayılmaz. Biz burada tıpkı Kızılderililer gibi yaşıyoruz.
HELENA: Kızılderililerinki sizden iyidir. Size... size kardeşlerim diye hitap edebilir miyim?
BUSMAN: Aman Tanrım, neden olmasın?
HELENA: Kardeşlerim, ben buraya Başkan'ın kızı olarak gelmedim. Buraya İnsanlık İttifakı adına geldim.

Kardeşlerim, İnsanlık İttifakı bugün iki yüz binin üzerinde üyeye sahip. İki yüz bin insan sizin tarafınızda ve size yardım elini uzatıyor.

BUSMAN: İki yüz bin insan! Amma da çokmuş Bayan Glory. Hiç fena değil.

FABRY: Ben size hep demiyor muyum, Avrupa gibisi yok diye. Gördünüz işte, bizi unutmamışlar. Bize yardım teklif ediyorlar.

DR. GALL: Ne yardımı? Bir tiyatro mu açacaklar?

HALLEMEIER: Orkestra?

HELENA: Daha fazlası.

ALQUIST: Sadece sizi mi gönderdiler?

HELENA: Ay beni boş verin. Gerekirse kalırım.

BUSMAN: Şükürler olsun, bak bu sevindirici.

ALQUIST: Domin, Bayan Glory için en iyi odayı hazırlatacağım.

DOMİN: Bir dakika. Galiba Bayan Glory henüz yeterince konuşmadı.

HELENA: Evet, konuşmadım. Siz ağzımı zorla kapatmazsanız daha konuşacağım.

DR. GALL: Harry, sakın ha!

HELENA: Biliyordum beni koruyacağınızı.

DOMİN: Bayan Glory, kusura bakmayın, benden oldu. Robotlarla konuştuğunuzdan emin misiniz?

HELENA: *(durur)* Başka kiminle konuşacağım ki.

DOMİN: Özür dilerim. Bu beyler sizin gibi, benim gibi insan. Avrupa'nın geri kalanı gibi.

HELENA: *(diğerlerine döner)* Siz Robot değil misiniz?

BUSMAN: *(güler)* Şükürler olsun ki değiliz.

HALLEMEIER: Ugh! Robot!

DR. GALL: *(güler)* Sağolun, ben almayayım!

HELENA: Ama... bu olanaksız.

FABRY: Şerefim üzerine yemin ederim ki Bayan Glory, biz Robot değiliz.

HELENA: *(Domin'e)* Peki bana niye bütün idarecilerim Robot dediniz?

DOMİN: Evet çalışanların hepsi Robot ama müdürler değil. İznizle Bayan Glory: Bu Bay Fabry, R.U.R.'un Teknik İşlerinden Sorumlu Genel Müdür. Dr. Gall, Psikolojik ve Deneysel Bölüm Başkanı; Dr. Hallemeier, Robotların Psikolojik Eğitimi Enstitü Başkanı; Konsül Busman, Genel İdari Müdür veee Alquist de R.U.R.'un İnşaat Departmanı Başkanı.

HELENA: Affedersiniz beyler! Çok utandım şimdi, çok kötü bir şey yaptım galiba.

ALQUIST: Ne münasebet Bayan Glory. Lütfen oturun.

HELENA: *(oturur)* Ne aptalım ben. İlk gemiyle geri yollayın beni.

DR. GALL: Dünyada olmaz Bayan Glory. Sizi niye geri yollayalım ki?

HELENA: Çünkü artık biliyorsunuz, ben buraya Robotlarınızı kışkırtıp ayaklandırmaya geldim.

DOMİN: Sevgili Bayan Glory, buraya yüze yakın kurtarıcı ya da peygamberimsi tip geldi. Her gemi birkaç tane getirir. Misyonerler, anarşistler, Kurtuluş Ordusu gibi hayır kurumları, ne ararsanız. Bu dünyada amma çok grup, hizip ve budala varmış, görünce afallıyor insan.

HELENA: Siz de onların Robotlarla görüşmelerine izin veriyorsunuz, öyle mi?

DOMİN: Neden olmasın? Şimdiye kadar gelmeyen kalmadı, hepsine de izin verdik. Robotlar hiçbir şeyi unutmazlar, ama o kadar. İnsanların dediklerine kulak asmazlar bile. İnanılmaz bir durum. Sizi eğlendireceğini bilsem Bayan Glory, sizi Robot ambarına götürürdüm. Orada tam üç yüz bin tanesi birden var.

BUSMAN: Üç yüz kırk yedi bin.

DOMİN: Güzel! Üstelik onlara dilediğiniz her şeyi söyleyebilirsiniz. Onlara isterseniz İncil'i okuyun, isterseniz algoritma ya da ne isterseniz onu. İsterseniz onlara insan hakları konusunda vaaz bile verebilirsiniz.

HELENA: Ama... ee... onlara biraz sevgi gösterseydiniz—

FABRY: İmkânsız, Bayan Glory. İnsana Robottan daha yabancı bir yaratık olamaz.

HELENA: E, niye yapıp duruyorsunuz o halde?

BUSMAN: Ha, ha, ha, bu da iyi! Robotları niye yapıyorsunuz!

FABRY: İş için Bayan Glory. Bir Robot iki buçuk insanın yerini tutuyor. İnsan denen hiç de kusursuz bir makine değildir Bayan Glory. Önünde sonunda işten elini eteğini çekmesi gerekiyordu.

BUSMAN: Bir de çok pahalıya geliyorlardı.

FABRY: Güçlü de değillerdi. Modern teknoloji insanın ihtiyaçlarını pek karşılamıyor artık. Bir de, ikinci olarak, ileriye atılacak çok önemli bir adım daha var... şey... kusura bakmayın.

HELENA: Ne?

FABRY: Beni bağışlayınız lütfen, fakat makine olarak doğmak büyük bir ayrıcalıktır. Daha rahat ve daha hızlısın. Her hareketin bir ilerlemedir Bayan. Mesela, tabiatın modern işgücünün hızı hakkında hiçbir fikri yoktur. Tüm bir çocukluk evresi müsrifçe bir saçmalıktan başka bir şey değildir. Boşa zaman kaybı. Üff. Geri dönüşü olmayan bir zaman kaybı Bayan Gloryova. Üçüncü olarak da...

HELENA: Yeter artık, kesin şunu!

FABRY: Lütfen bana açıklar mısınız, rica etsem bana sizin şu neydi o, İttifak... neyin ittifakıydı... hah... İnsanlık İttifakı'nın amacı tam olarak nedir?

HELENA: Asıl amacı... Robotları korumaktır... ve deee... onların iyi muamele görmesini sağlamaktır.

FABRY: Hiç de kötü bir amaç değilmiş. Bir makineye gerektiği gibi davranmalı. Ben bunu bilir bunu derim. Bozuk maldan hiç hazzetmem. Lütfen Bayan Glory, bizi ittifakınıza kaydedin, katkıda mı bulunuruz, kurucu üye mi dersiniz, daimi üye mi, siz bilirsiniz.

HELENA: Hayır hayır, anlamadınız beni. Bizim aslında istediğimiz Robotları özgürleştirmek.

HALLEMEIER: Nasıl, lütfen?

HELENA: İnsanmış gibi muamele görmek... evet öyle davranılmak onların da hakkı.

HALLEMEIER: Tabii ya. Buyur işte. Oy da atsınlar mı? Hatta maaş da alsınlar.

HELENA: Alacaklar tabii!

HALLEMEIER: Bak sen şu işe. Peki n'apcaklarmış bu ücreti kuzum?

HELENA: Satın alırlar! Neye ihtiyaçları varsa... hoşlarına giden bir şeyi.

HALLEMEIER: Ne güzel olurdu olmasına da, Bayan Glory, Robotları hiçbir şey mutlu edemez ki. Tanrım, ne satın alabilirler ki? Ne verseniz yerler, ananas ya da ot, ne isterseniz. Onlar için hepsi aynıdır. Tat alamadıkları için farkı yok. Hiçbir şeyle ilgilenmezler. Hem bir Robotu gülümserken gören tek kişi bile çıkmadı.

HELENA: Niye peki... onları niye daha mutlu yapmıyorsunuz?

HALLEMEIER: Olmuyorlar ki Bayan Glory. Onlar sadece Robotlar. İrade olmadan tutku olmaz. Geçmiş olmaz, can, ruh olmadan olmuyor.

HELENA: Aşk olmadan, başkaldırı olmadan da mı?

HALLEMEIER: Elbette. Robotlar hiçbir şeyi sevmezler, kendilerini bile. Başkaldırmak mı? Bilmem. Nadiren, zaman zaman oluyor işte.

HELENA: Ne?

HALLEMEIER: Önemli değil. Bazen kayboluyorlar. Cinnet gibi, Robotların kafalarının tası atıyor. Robot krampı deniyor buna. Ellerinde ne varsa ansızın bırakıveriyorlar, öylece duruyorlar, dişlerini gıcırdatıyorlar. E sonra tabii ki doğru pres makinesine. Mekanizmalarında bir bozukluk olmasa böyle yapmazlar elbette.

DOMİN: Fabrika üretim hatası, oluyor öyle.

HELENA: Yoo, hayır, onların ruhları bu, can dediğimiz şey o işte!

FABRY: Sizce ruh kendisini diş gıcırdatarak mı gösteriyor yani?

DOMİN: Bunun tedavisi var Bayan Glory. Dr. Gall yeni deneyler yapıyor bu konuda.

DR. GALL: Bu konuda değil Domin. Bugünlerde ağrı sinirleri yapıyorum.

HELENA: Ağrı sinirleri mi?

DR. GALL: Evet, Robotlar malum bedensel ağrı hiç hissetmezler. Rossum'un oğlu onları yaparken çok sınırlı sinir sistemi koymuş. Ağrıyla, acı çekmekle tanışmaları lazım.

HELENA: Madem onlara bir can vermeyeceksiniz, acı çekmelerini neden istiyorsunuz ki?

DR. GALL: Endüstriyel sebeplerden Bayan Glory. Robot bu, bazen kendine zarar verebiliyor çünkü canı yanmıyor. Makinenin içine parmağını sokuyor, kırıyor parmağı. Ha parmağı kırmış, ha kafasını duvara çakıp yarmış onun için aynı. Onlara acı vermeliyiz. Bu, hasara karşı otomatik koruma sağlayacaktır.

HELENA: Ağrı hissettiklerinde daha mı mutlu olacaklar peki?

DR. GALL: Tersine, fakat teknik bir açıdan kusursuza yakın olacaklar.

HELENA: Onlar için niye bir ruh yaratmıyorsunuz?

DR. GALL: Bizim gücümüz ona yetmez ki.

FABRY: Böylesi çıkarlarımıza uygun.

BUSMAN: Bu üretim masraflarını artırır. Hepsinin canı cehenneme Küçükhanım, onları öyle düşük maliyetle çıkarıyoruz ki... Her birinin üst baş maliyeti çok ucuzladı, on beş yıl önce öyle miydi ya, bir robot tam tamına on bine mal olurdu. Beş yıl önce, giysilerini satın almak zorundaydık. Bugün kendi örgü tezgâhlarımız var, üstelik diğer fabrikalardan beş kat daha ucuza kumaş ihraç edebiliyoruz. Bir metre kumaşa ne veriyorsunuz Bayan Glory?

HELENA: Bilmiyorum, gerçekten... unuttum.

BUSMAN: Aman Tanrım, bir de İnsanlık İttifakı mı oluşturmak istiyorsunuz? Şimdi sadece üçte birine mal oluyor.

Bugün bütün fiyatlar böyle Bayan Glory, eskiden olduğunun tam üçte biri ve bu fiyat böyle düşe düşe gidecek. Hı? Nasıl?

HELENA: Bir şey anlamadım.

BUSMAN: İlahi Bayan Glory, bu demek ki emeğin fiyatı düştü, bir Robot, yiyecekleri, giysileri falan hepsi saatine beş altı karunaya bile mal olmuyor. Bu çok komik gelebilir size, ama bütün fabrikalar çerez gibi Robot satın alıyor, üretimi daha ucuza getirmek için.

HELENA: Ve tabii işçileri da kapının önüne koyuyorlar.

BUSMAN: Ahaha ha! Elbette. Fakat biz bu sırada ne yaptık, Arjantin pampalarına tahıl yetiştirsinler diye tam beş bin tropikal Robot attık. Yarım kiloluk bir ekmek size kaça mal oluyor, söyler misiniz?

HELENA: Hiçbir fikrim yok.

BUSMAN: Ben söyleyeyim size o zaman. Sizin bu ihtiyar Avrupa'nızda bugün 26 koruna. Yarım kiloluk bir ekmek 26 koruna ve İnsanlık İttifakı'nın bundan haberi bile yok. Bayan Glory, bunun bile çok pahalı olduğunun farkında da değilsiniz. Bahse girerim ki beş yıl içinde...

HELENA: Ne olacak?

BUSMAN: Her şeyin maliyeti şimdiki fiyatlarının onda biri bile olmayacak. Beş yıl içinde, çünkü, her yer boğazımıza kadar tahıl olacak, mısır ve başka her şey.

ALQUIST: Evet ve dünyada ne kadar işçi varsa hepsi işinden olacak.

DOMİN: *(ayağa kalkar)* Evet Alquist, öyle olacak. Doğru Bayan Glory. On yıl içinde Rossum'un Evrensel Robotları o kadar çok buğday, o kadar çok kumaş, o kadar çok başka şey üretecekler ki hiçbir şeyin artık fiyatı falan olmayacak. İnsan ne seviyorsa onu yapacak. Sefalet bitecek. Evet, işçiler işlerinden olacak ama zaten iş miş kalmayacak ki. İnsan kendini geliştirmek için yaşayacak sadece.

HELENA: *(ayağa kalkar)* Öyle mi olacak?

DOMİN: Öyle olacak. Başka türlü olamaz. Ondan önce çok kötü olaylar yaşanabilir tabii fakat bunların önüne geçilemez. İnsanın insana kul olmasının sonu gelecek. Hiç kimse ekmeğini canı pahasına ya da nefrete maruz kalarak kazanmayacak. Artık işçi olmayacak, sekreter olmayacak. Kimse toprağı kazıp kömür çıkarmayacak, insan başkasının makinesinin başında dikilmeyecek. Lanet ettiğiniz işlere ruhunuzu teslim etmeyeceksiniz artık.

ALQUIST: Aah Domin, Domin! Cenneti anlatıyor gibisin. Eskiden birine hizmet ayıplanacak bir şey değildi ve tevazu harika bir şeydi. Emek vermekte ve onca yorgunluktan sonra akan terde haysiyet vardı.

DOMİN: Belki. Fakat Adem'in bildiği dünyayı değiştirip yeniden yapılandırıp dönüştürmeye soyunuyorsak yitirdiklerimizi hesaba pek katamayız. İnsan özgür olacak ve her şeye hükmedecek. Adem artık ekmeğini yüzü ter içindeyken yemeyecek. Açlık neymiş, susuzluk neymiş, yorgunluk, hakaret bilmeyecek. Tanrı'nın seni beslediği cennete döneceksin. Özgür ve egemen olacaksın. Başka bir görevin olmayacak, kendini geliştirip kusursuzlaştırmaktan başka hiçbir görevin olmayacak. Bütün yaradılışın, evrenin efendisi sen olacaksın.

HELENA: Kafamı karıştırıyorsunuz. Ben aptal kızın tekiyim. Size, size inanmak istiyorum.

DR. GALL: Bizden gençsiniz Bayan Glory. Ömrünüz olsun da görün.

HALLEMEIER: Haklı. Sanırım Bayan Glory bizimle yemeğe hayır demez.

DR. GALL: Harika olur bu. Domin, hepimiz adına davet etsene.

DOMİN: Bayan Glory, bu şerefi bize bahşeder misiniz?

HELENA: Ama olur mu... Nasıl olur bilmem ki?

FABRY: İnsanlık İttifakı hatırına, lütfen Bayan Glory.

HELENA: Peki madem, o zaman belki...

FABRY: Oldu bu iş! Bayan Glory, bana beş dakika müsaade ediniz lütfen.

DR. GALL: Pardon. Hemen geliyorum.

BUSMAN: Ben de hemen bir telgraf çekip geliyorum.
HALLEMEIER: Tüh ya, ben de şeyi unutmuşum...
(Domin ve Helena hariç hepsi telaşla dışarı çıkar.)
HELENA: Herkes nereye gitti öyle?
DOMİN: Yemek yapmaya, Bayan Glory.
HELENA: Ne yemeği onlar mı?..
DOMİN: Evet yemeği onlar pişirecek Bayan Glory. Yemeklerimizi Robotlar hazırlıyor ama tad alma yetileri olmadığından yardım etmemiz şart. Hallemeier ızgarada ustadır, Gall ise çok iyi sos yapar, Busman da omletten iyi anlar.
HELENA: Ziyafet var desenize! Peki, şeyin uzmanlık alanı ne... şu inşaatçınız Bay?..
DOMİN: Alquist? Hiçbir şey. O sofrayı hazırlar sadece. Fabry de biraz meyve alır getirir. Mutfağımız oldukça mütevazıdır Bayan Glory.
HELENA: Size bir şey sormak istiyordum.
DOMİN: Ben de size bir şey sormak istiyordum. *(saatini masanın üstüne koyar)* Beş dakika.
HELENA: Bana ne soracaktınız?
DOMİN: Önce siz buyurun.
HELENA: Aptallığıma verin ama dişi Robotları niye üretiyorsunuz? Yani... hani...
DOMİN: Hani... şey... seks onlar için bir şey ifade etmiyorken?..
HELENA: Evet.
DOMİN: Belli bir talep var onlara da. Hizmetçiler, tezgâhtarlar, stenograflar falan. Robot olsun olmasın. Alışmışız kadınları bu işlerde görmeye.
HELENA: Ama, ama, söyleyin n'olur, Robotlar, yani hem dişiler, hem erkekler, her ikisi de karşılıklı olarak birbirine şey... yani...
DOMİN: Evet, Bayan Glory, birbirlerine karşılıklı olarak tamamen kayıtsızlar. Aralarında sevginin, aşkın emaresi yoktur.
HELENA: Ama bu korkunç.

DOMİN: Niye?
HELENA: Hiç doğal değil de ondan. İnsan bilemiyor, onlara nefret mi beslesin, gıpta mı etsin, yoksa...
DOMİN: Onlara acısın mı?
HELENA: Evet, daha çok da bu belki. Siz bana ne sormak istemiştiniz?
DOMİN: Ben size benimle evlenmez miydiniz, diye soracaktım?
HELENA: Ne? Nasıl yani?
DOMİN: Karım olur musunuz? Erkeğiniz olayım.
HELENA: Hayır tabii ki. Aklınızdan neler geçiyor sizin kuzum?
DOMİN: *(saatine bakarak)* Üç dakikanız daha var. Benimle evlenmeyecekseniz, diğer beşinden biriyle evlenmek zorunda kalacaksınız.
HELENA: Hoppala, Tanrı yazdıysa bozsun! Niye zorundaymışım?
DOMİN: Hepsi sırayla teklif edecek de ondan.
HELENA: Bu ne cüret!
DOMİN: Kusura bakmayın Bayan Glory ama galiba hepsi size sırılsıklam âşık oldu.
HELENA: Lütfen buna izin vermeyin. Şimdi izin verin de çıkıp gideyim.
DOMİN: Helena, bizi geri çevirecek kadar zalim olamazsınız.
HELENA: Ama... ama altınızla birden evlenemem ya.
DOMİN: Hayır tabii ki, ama birimizle olur. Beni istemiyorsanız, Fabry ile evlenin.
HELENA: Hayır, olmaz.
DOMİN: Dr. Gall peki?
HELENA: Hayır hayır, susun artık. Hiç kimseyi istemiyorum.
DOMİN: *(yine saatine bakarak)* İki dakikanız kaldı.
HELENA: Bir Robot edinin bence.
DOMİN: Kadın değil ki.
HELENA: Bence, buraya hangi kadın gelse evlenirdiniz siz.
DOMİN: Buraya çok kadın geldi Helena.

HELENA: Genç mi?
DOMİN: Genç.
HELENA: Neden birini kapıvermediniz peki?
DOMİN: Çünkü aklım başımdan gitmedi de ondan. Bugüne kadar. tülünüzü kaldırana kadar.
(Helena yüzünü öteki yana çevirir)
Son dakika.
HELENA: Ama Tanrı aşkına, istemiyorum dedim ya.
DOMİN: (*iki elini de onun omuzlarına koyar*) Size bir dakika daha. Şimdi gözümün içine içine bak ve bütün gücünle "Hayır" de, seni rahat bırakacağım, yoksa...
HELENA: *(ona bakar)*
(Yüzünü öteki yana çevirir.)
Vahşi!
DOMİN: Erkek dediğin biraz vahşi, biraz kaba saba olur. Erkekliği oradan anlaşılır.
HELENA: Siz! Delirmişsiniz siz!
DOMİN: Biraz deli olmak iyidir Helena. Erkeğin en iyi yanıdır bu. Evet?
HELENA: Yapmayın, canımı yakıyorsunuz.
DOMİN: Son şansın Helena. Ya şimdi ya asla!
HELENA: Ama... ama siz, siz... Tanrım!
DOMİN: Gördünüz ya. Oldu değil mi?
HELENA: Hayır, hayır! Lütfen bırakın beni! Canımı yakıyorsunuz!
DOMİN: Son sözünüz Helena.
HELENA: *(kendini savunurcasına)* Asla, asla. Cesedimi çiğnemeden asla. Yapma Harry!
(Kapı çalar. Busman, Dr. Gall ve Hallemeier üstlerinde mutfak önlükleriyle içeri girerler. Fabry'nin elinde bir demet çiçek vardır, Alquist ise koluna bir peçete atmıştır.)
DOMİN: Tamam mı, yemeği pişirdiniz mi?
BUSMAN: *(muzaffer bir edayla)* Evet.
DOMİN: Biz de.

PERDE

Birinci Perde

(Helena'nın oturma odası. Soldaki üzeri duvarkâğıdı kaplı kapı müzik odasına, sağda başka bir kapı da Helena'nın yatak odasına açılmaktadır. Ortada ise denize ve rıhtıma bakan pencere vardır. Üstünde birtakım öteberi bulunan aynalı tuvalet masası, bir kanepe ve sandalye ya da koltuklar, yanında ayaklı avize bulunan çalışma masası, sağ uçta ise şömine ve yanında yine ayaklı avize vardır. Bütün ayrıntıları ile bu oturma odası modern ve tam anlamıyla kadınsı bir karaktere sahiptir.)
(Domin, Fabry, Hallemeier parmaklarının ucunda sol taraftan girerler, her birinin elinde çiçek buketleri ya da saksıda çiçekler vardır.)

FABRY: Bunları nereye koyalım?
HALLEMEIER: Amanın!
(Kendi yükünü yere koyar, sahnenin sağındaki kapıda kocaman bir istavroz çıkararak girişini kutsar.)
Ah, uyuyor mu? Eh, uyuduğu sürece meraklanıp kaygılanamaz.
DOMİN: Hiçbir şeyden haberi yok onun.
FABRY: *(çiçekleri vazolara koyar)* En azından bugün patlamaz.
HALLEMEIER: *(çiçekleri düzeltir)* Aman başlatmayın şimdi, kesin şu konuyu. Bak Harry, bu çok kaliteli bir buhurumer-

yem, değil mi? Yeni bir çeşit, son icadım: Buhurumeryem Helena.

DOMİN: *(pencereden dışarı bakarak)* Yok. Gemiden eser yok. Durum vahim beyler.

HALLEMEIER: Sus! Seni duyar.

DOMİN: Hiçbir şeyden haberi yok bunun. Neyse, Ultimus gemisi vaktinde geldi ya.

FABRY: *(çiçekleri bırakır)* Sence de bugün gerçekten de?..

DOMİN: Bilmiyorum. Ne güzel çiçekler bunlar?

HALLEMEIER: *(Domin'e yaklaşır)* Bunlar yeni çuha çiçeklerim. Bu da yeni yaseminim. Yepyeni bir çiçek cenneti yaratmanın eşiğindeyim. Çabuk yetiştirmenin bir yolunu buldum, hem de çok çeşit var! Gelecek yıl çiçeklerde mucizeler yaratacağım!

DOMİN: Ne... gelecek yıl mı?

FABRY: Havre'da neler olup bitiyor, bari ondan haberin olaydı.

DOMİN: Susun!

HELENA: *(sağ taraftan seslenir)* Nana!

DOMİN: Hadi bakalım, herkes dışarı.

(Hepsi parmaklarının ucuna basa basa müzik odası kapısından çıkar. Nana, sahne önüne yakın sol taraftaki kapıdan içeri girer.)

NANA: *(ortalığı temizlerken)* Bu ne, her yer her yerde! Reziller! Ağzımı açtırmayın benim, Tanrım bunu hak etmedim ama ben!

HELENA: *(eşikten seslenir)* Nana, gel şu düğmelerimi ilikle.

NANA: Geldim, geldim. *(Helena'nın elbisesinin düğmelerini ilikler.)*

Yüce Tanrım, bunlar hayvandan beter!

HELENA: Kim? Robotlar mı?

NANA: Kimse kim, isimlerini ağzıma bile almam.

HELENA: N'oldu gene?

NANA: İçlerinden birine geldiler gene. Misafir odasındaki heykelleri, resimleri kırıp dökmeye başladı, dişlerini gıcır-

datıyor, ağzından da gene köpükler geliyor tabii. Az kalsın beni de... Delirmiş gibiydi. Hayvandan beter!

HELENA: Hangisine geldiler gene?

NANA: Ona işte, hani var ya bir tane, adı da dini bütün birinin adı değil, hani kütüphaneden sorumlu.

HELENA: Radius?

NANA: Hah, o işte. Tanrı biliyor ya ben çok korkuyorum onlardan. Güzel sayılmam ama bu dinsiz örümcek kadar da çirkin olamam.

HELENA: Ama Nana, onlara hiç acımıyor musun?

NANA: Ama siz de tiksinç buluyorsunuz onları işte, bal gibi öyle. Yoksa beni buraya niye getiresiniz ki? Size niye dokunamıyor hiçbiri?

HELENA: Yok, ben onları çirkin bulmuyorum, Nana. Hem çirkin değilim ki. Ben onlara acıyorum sadece.

NANA: Haydi oradan. Kim onları sever ki. Köpek bile korkuyor da onların elinden ne et yiyor, ne de su içiyor. Onlar etraftayken kuyruğunu kıstırıp uluyor. İnsan gibi de kokmuyorlar zaten, öööhhh!

HELENA: Köpeğin hiçbir duyusu yoktur ki.

NANA: Aman, daha iyi ya Helena. Pis kokmaktan iyidir. Hayvanlar hemen anlıyor. Bu paganlarla karşılaştığında at bile kişnemiyor mu? Bu yaratıkların bebeleri yok, köpeğin var ama, herkesin var, onların yok!

HELENA: Lütfen Nana ilikle şunu.

NANA: Hemen şimdi. Ben diyorum ki bunlar Tanrı'nın iradesine aykırı! Bunlar şeytanın işi. Bu makinelerle yaptığınız maskeli balo Yaradan'a küfür.

(Elini kaldırır.)

Bizi kendi suretinden yaratan Tanrı'ya hakarettir Helena. Sen de Tanrı'nın suretini kirletiyorsun. Bunun için korkunç bir şekilde cezalandırılacaksınız, unutmayın korkunç bir ceza!

HELENA: Burada ne kokuyor böyle?

NANA: Çiçekler. Tanrı koymuş onları buraya.

HELENA: Ay ne güzel! Bak Nana. Bugün neler oluyor kuzum?
NANA: Bilmiyorum, ama dünyanın sonu gelmiş olmalı.
(Kapı çalar.)
HELENA: Harry?
(Domin girer.)
HELENA: Harry, bütün bu çiçekler de neyin nesi?
DOMİN: Tahmin et!
HELENA: Hımm, bayram değil, doğum günüm değil!
DOMİN: Çok daha güzel bir şey.
HELENA: Bilmiyorum, söyle, hadi çabuk söyle.
DOMİN: Sen buraya geleli bugün tam on yıl oldu.
HELENA: On yıl? Bugün müydü! Yaaaa!—
NANA: Hadi yaa! Ben çıktım.
(Sağ kapıdan çıkar.)
HELENA: *(Domin'i öper)* Unutmamışsın!
DOMİN: Ben hatırlamadım Helena. Utanıyorum söylerken.
HELENA: Ama sen!—
DOMİN: Onlar hatırladı.
HELENA: Kimler?
DOMİN: Busman, Hallemeier, hepsi işte. Elini cebime sok bakayım.
HELENA: (*elini onun cebine sokar*) Ne var, ne bu?
(Küçük bir kutu çıkarır ve açar.)
Hiii, inciler. Bir kolye. Harry, bu bana mı bu?
DOMİN: Busman'dan sana.
HELENA: Ama kabul edemeyiz öyleyse, değil mi?
DOMİN: Aman tabii ki kabul ederiz. Şimdi de elini öteki cebime sok bakayım.
HELENA: Bakayım! *(Domin'in cebinden bir tabanca çıkarır)* Bu da ne?
DOMİN: Affedersin. *(tabancayı onun elinden alır, saklar)* O değil, bir daha dene.
HELENA: Ay Harry, niye tabanca taşıyorsun ki?
DOMİN: Aman öylesine işte. Ne olur ne olmaz diye.
HELENA: Hiç taşımazdın ama.

DOMİN: Evet taşımazdım. Hadi, bu cebimde, hadi bak bakayım.

HELENA: *(elini cebe sokar)* Bir süs taşı, ay hem de Cameo bunlar, Yunan taşı!

DOMİN: Öyle görünüyor evet. Fabry de öyle diyor ya.

HELENA: Fabry? Bunu da Fabry mi almış bana?

DOMİN: Tabii. *(soldaki kapıyı açar)* Şimdi de buraya bak! Helena, gel de şuna bir bak.

HELENA: *(kapıda durur)* Tanrım, harika bi şey bu! *(koşturur)* Ay sevinçten delireceğim. Bu mu senin hediyen?

DOMİN: Hayır o da Alquist'ten. Bak şurada bir tane daha var...

HELENA: Dr. Gall'dan! *(kapı eşiğinde belirir)* Ay kabalığımı bağışla Domin. Öyle mutluyum ki.

DOMİN: Buraya gel. Bak Hallemeier sana ne getirmiş.

HELENA: Bu güzel çiçekleri mi?

DOMİN: Evet, yeni bir çeşitmiş. Buhurumeryem ya da siklamen Helena. Senin şerefine yetiştirmiş. En az senin kadar güzeller.

HELENA: Harry, herkes bana niye böyle...

DOMİN: Seni çok seviyorlar, ne yapsınlar. Ben ne yapsam acaba? Ne yazık ki benim hediyem pek küçük kalacak. Pencereden dışarı bak bakayım.

HELENA: Nereye?

DOMİN: Rıhtıma bak.

HELENA: Bir... yeni bir gemi var.

DOMİN: O senin gemin işte.

HELENA: Benim mi? Harry, ama bu bir gambot, savaş gemisi bu.

DOMİN: Savaş gemisi mi? Aman, aklından geçenlere bak. N'olmuş, bu diğer gemilerden daha büyük ve daha sağlam.

HELENA: Evet ama silahla dolu.

DOMİN: Evet, orası öyle. Birkaç silah var, kraliçeler gibi gezeceksin Helena.

HELENA: Ne demek oluyor bu şimdi? Benim bilmediğim bir şeyler mi oldu yoksa?

DOMİN: Tanrı korusun! Diyorum ki, dene şu incileri, hadi.
HELENA: Harry, kötü bir haber mi var yoksa?
DOMİN: *(oturur)* Tam tersine, tam bir haftadır tek bir mektup bile çıkmadı postadan.
HELENA: Öteberi de mi yok?
DOMİN: Yok.
HELENA: Bu ne demek peki?
DOMİN: Hiç. Bize tatil demek. Hepimiz ayaklarımızı masalarımıza uzatmışız, şekerleme yapıyoruz. Ne mektup var, ne telgraf. *(bir süre susar)* Harika bir gün!
HELENA: *(yanına oturur)* Bugün benimlesin o zaman? Hadi söyle!
DOMİN: Tabii ki. Belki. Yani, bakarız. *(elini tutar)* On yıl önce bugünü hatırlıyor musun? "Bayan Glory, bizi ziyaret etmeniz ne büyük bir şeref."
HELENA: "Ayh, sayın Müdür Bey, fabrikanızı öyle merak ediyorum ki!"
DOMİN: "Kusura bakmayın Bayan Glory, kesinlikle yasak. Yapay insanların üretimi bir sır."
HELENA: "Israr ediyorum, bu genç güzel hanım çok uzaklardan geldi amaaa."
DOMİN: "Peki madem Bayan Glory, sizden gizleyecek neyimiz olabilir ki."
HELENA: *(ansızın ciddileşir)* Emin misin, Harry?
DOMİN: Hayır.
HELENA: *(önceki tonda)* "Fakat sizi uyarıyorum beyefendi; bu genç hanımın niyeti çok fenadır."
DOMİN: "Aman Yarabbi, Bayan Glory. Belki benimle yeniden evlenmek de istemez şimdi?"
HELENA: "Tanrı göstermesin. Böyle bir şey rüyamda görsem hayra yormam. Ama Robotlarınızı isyana kışkırtmak planı ile geldi buraya."
DOMİN: *(yerinda zıplar)* Robot isyanı!
HELENA: *(ayağa kalkar)* Harry, neyin var senin?
DOMİN: Ha ha. Robotların isyanı! Ne ilginç bir fikir Bayan

Gloryova. Robotlar yerine, civatalar, vidalara isyan çıkarttırsanız daha kolay olur. *(oturur)* Biliyor musun Helena, sen harikasın, hepimizin başını döndürdün.

HELENA: *(onun yanına oturur)* Ah, evet. Hepiniz benden çok etkilenmiştiniz. Kendimi sanki yolunu kaybetmiş küçük bir kız gibi hissetmiştim, şeyler arasında... ee...

DOMİN: Neler arasında Helena?

HELENA: Kocaman ağaçlar arasında... O ne özgüvendi öyle, nasıl güçlüydün ve sana bir şey diyeyim mi Harry, on yıl geçti ben hâlâ o kaygıyı ya da her neyse atlatamadım. Sen de hiç kuşkulanmadın, hem de her şey olup biterken.

DOMİN: Ne olup biterken?

HELENA: Planların Harry. Örneğin, işçiler Robotlara karşı ayaklanıp onları parçalamaya başladıklarında ve halk asilere karşı savaşsınlar diye Robotlara silah verdiklerinde, o kadar çok insanı öldürdüklerinde, unuttun mu? Sonra, sonra hükümetler Robotları askere dönüştürdüklerinde, sonra bu kadar çok savaş çıkarken, bu kadar yeter mi?

DOMİN: *(ayağa kalkıp dolaşmaya başlar)* Biz bunu öngörmüştük zaten Helena. Bunlar sadece geçici dertler, yeni koşullar oturmadan olmazsa olmaz durumlar bunlar, malum.

HELENA: Öyle güçlüydün, öyle karşı konulmazdın ki, bütün dünya senin önünde eğiliyordu. *(ayağa kalkar)* Ah Harry!

DOMİN: Ne istiyorsun?

HELENA: Fabrikayı kapat da çekip gidelim buralardan. Hepimiz.

DOMİN: Bu da nereden çıktı, ne demek bu şimdi?

HELENA: Bilmiyorum. Gidemez miyiz yani? Çok korkuyorum.

DOMİN: *(onun ellerini tutar)* Neden korkuyorsun Helena?

HELENA: Sanki her şey başımıza yıkılacak da kimse bunu durduramayacak gibi. Lütfen yap şunu! Al götür hepi-

mizi buradan! Dünyada başka kimsenin olmadığı bir yer buluruz. Alquist bize bir ev inşa eder. Herkes evlenir barklanır, çocuk yapar, sonra da işte...

DOMİN: Sonra da ne?

HELENA: Sonra da baştan başlarız hayata Harry.

(Telefon çalar.)

DOMİN: *(ondan uzaklaşır)* Affedersin Helena. *(Telefonun ahizesini kaldırır.)*

Alooo!— evet. Ne? Anladım. Hemen geliyorum.

(Ahizeyi duvardaki yerine asar.)

Fabry beni çağırıyor canım.

HELENA: *(ellerini şaklatır)* Hadi anlat!—

DOMİN: Tabii, dönünce anlatırım. *(telaşla sol tarafa yönelir)* Evden dışarı çıkma!

HELENA: *(tek başına)* Aman Tanrım, neler oluyor? Evet, acele et, acele! Nana, hemen buraya gel.

NANA: *(sağ taraftan girer)* Ay n'oldu gene?

HELENA: Nana, bana en yeni gazeteyi bul. Çabuk. Beyefendinin yatak odasına bak önce!

NANA: Hemen. *(sol taraftan çıkar)*

HELENA: Neler oluyor? Kimse bana bir şey söylemeyecek mi!

HELENA: *(dürbünle rıhtıma bakar)*

Bu bir savaş gemisi. İsmi de yazılı üstünde. U-l-t-i Ultimus. "Ultimus" da ne demek?

NANA: *(gazete elinde geri gelir)* Bırakın yerlerde sürünsünler! Ezin onları!

HELENA: *(çabucak gazeteyi açar)* Eski bunlar! En az bir haftalık. Bunlarda hiçbir şey yok!

(Gazeteleri yere bırakır. Nana onları toplar, önlüğünün cebinden gözlüklerini çıkarır, koltuğa oturur ve gazeteleri okumaya başlar.)

Bir şeyler oluyor Nana. Çok gerginim! Sanki her şey ölmüş gibi, ben hava—

NANA: *(sözcükleri heceleyerek)* "Bal-kan-lar-da Sa-vaş" Aman Tanrım, gene Tanrı'nın gazabı! Savaş buraya da gelir! Uzakta mı orası?

HELENA: Çok uzak. Ay okuma tamam. Hep aynı. Hep savaş, hep savaş.

NANA: E, ne bekliyordunuz ya? Madem öyle, bu dinsiz imansızların binlercesini niye asker yapıp satıyorsunuz ha? Ah Yüce İsa! Buna icazet verdin demek!

NANA: *(heceleyerek)* Kat-li-am. Hiç kim-se-kur-tul-a-madı- Yedi yüz bin sivil öldürmüşler Helena, insanları öldürüyorlar Helena!

HELENA: Bu imkânsız! Göster bakayım! *(gazetenin üstüne eğilir ve okur)* "Yedi yüz bin kişiden fazla insan öldürdüler, bir ihtimal kumandanları emrettiği için. Bu eylem muhtemelen bir misilleme..." Gördün mü Nana, insanlar yap demiş de yapmış Robotlar!

NANA: Gazeteler böyle bir şeyi hiç basmamıştır! "Son Dakika! Havre'da Robotların ilk örgütü kuruldu." Hiçbir şey anlamıyorum ben. Ve yine cinayet, Tanrım!

HELENA: Nana, kaldır şu gazeteyi!

NANA: Dur bir dakika, bak büyük harflerle ne yazmışlar: "Nüfus" diyor, bu ne be?

HELENA: Ver bakayım. *(gazeteyi alır, okur)* "Geçen hafta haberlerde tek doğum rapor edilmedi."

NANA: Bu ne demek peki?

HELENA: Nana, insanlar doğum yapmayı bıraktı artık.

NANA: *(gözlüğünü katlar)* Sonumuz geldi, bittik yani.

HELENA: Öyle konuşma lütfen!

NANA: İnsan doğum yapmıyor işte. Ceza değil de ne bu, ceza işte. Artık rahat olun. Tanrı kadını kısırlaştırdı.

HELENA: *(yerinden zıplar)* Nana!

NANA: *(ayağa kalkarken)* Kıyamet bu, sonu geldi dünyanın. Bana bir şey olmaz diyenler gibi Tanrı'yla aşık atmaya cesaret ettiniz, şeytanın iti oldunuz. Bu dine küfürdür, bu tanrıtanımazlıktır. Tanrı da bizi cennetten attığı gibi dünyadan da defedecek tabii!

HELENA: Kes sesini Nana, yalvarıyorum bak! Ben sana bir kötülük mü yaptım? Senin kötü kalpli Tanrına bir şey mi yaptım?

NANA: Tövbe de! Onu Tanrı bilir. Belki bu yüzden bebeğin olmuyordur!

(Soldan çıkar.)

HELENA: *(pencere yanından)* Tanrım bana niye vermedin... Benim ne suçum vardı?

(Pencereyi açar ve Alquist'i çağırır.)

Ah, Bay Alquist, buraya gelir misiniz? Aman, olduğunuz gibi gelin Tanrı aşkına. İnşaat ustası kılığınızla çok hoşsunuz işte. Çabuk olun!

(Pencereyi kapatır ve aynanın önünde durur.)

Bana niye vermedi, bana? (*aynaya doğru eğilir*)

Neden vermiyor, neden? Duyuyor musun beni? Ne günahım vardı? Ah, çok dertliyim çok.

(Alquist'i karşılamak üzere çıkar.)

(Sessizlik.)

(Helena, Alquist ile birlikte yeniden içeri girer. Duvar ustası Alquist'in elleri kireç ve kiremit tozu lekelidir.)

Sevgili Bay Alquist, iyi ki geldiniz, beni çok mutlu ettiniz! Zahmet etmişsiniz. Harika olmuş her şey! Ellerinizi göstersenize!

ALQUIST: (*ellerini saklar*) Bayan Helen, ellerim toz toprak. İşten yeni çıktılar da.

HELENA: O yüzden güzeller ya. Verin bana onları. *(her iki eli de sıkı sıkı tutar)* Ah keşke ufacık olsaydım.

ALQUIST: Niçin?

HELENA: Bu kirli eller benim yüzümü sarıp sarmalayabilirdi o zaman. Oturun lütfen. Alquist söyle bana "Ultimus" ne demek?

ALQUIST: "Sonuncu" demek. Niye sordunuz?

HELENA: Benim yeni gemimin adı da ondan. Gördünüz mü onu? Sizce, pek yakında buradan gidiyor muyuz... bir geziye?

ALQUIST: Belki çok yakında.

HELENA: Hepiniz de benimle mi geliyorsunuz?
ALQUIST: Hepimiz orada olalım isterdim tabii.
HELENA: Neyiniz var, neler oluyor?
ALQUIST: Bir şey yok pek. İşte, birtakım gelişmeler...
HELENA: Sevgili Bay Alquist, çok kötü bir şeylerin olduğunu biliyorum. Çok yakındayım. Siz inşaatçılar, dara düştüğünüzde ne yaparsınız?
ALQUIST: Tuğla döşerim ben. İş gömleğimi giyerim, yapı iskelesinin tepesine çıkarım.
HELENA: Yıllar var ki o iskeleden başka bir yere çıkmadınız.
ALQUIST: Çünkü tepem hiç atmadı.
HELENA: Neye tepeniz atmadı?
ALQUIST: Bütün bu gelişmelere işte. Başım dönüyor artık.
HELENA: İskelenin tepesinde başın dönmüyor mu peki?
ALQUIST: Yok dönmüyor, ah hiç bilemezseniz ne keyiflidir, avuçlarınız içinde tuğlayı tartarsınız, sonra yerine yerleştirir üstüne tık tık...
HELENA: Sadece elle avuçla mı?
ALQUIST: Eh, biraz da ruhunuzla. Sanırım bir tuğla koyup sonra iki koca plan yaparım. Ben yaşlı bir adamım Helena, yeni, ham fikirlerden korkarım.
HELENA: Bu işler hobi değil ki Alquist.
ALQUIST: Haklısınız. Geri kafalıyım Bayan Helena. Bu gelişmelerden zerre anlamıyorum.
HELENA: Nana gibi.
ALQUIST: Evet, Nana gibi. Nana'nın bir dua kitabı var mı?
HELENA: Evet, hem de tuğla gibi kalın.
ALQUIST: Değişik durumlar için dualar var mı bu kitapta? Mesela fırtınalara, hastalıklara karşı falan?
HELENA: Şeytana uymaya karşı, tufanlara karşı!
ALQUIST: Ama ilerlemeye karşı yok öyle mi?
HELENA: Sanmam.
ALQUIST: Çok yazık.
HELENA: N'oldu ki? Dua etmek mi isterdiniz?
ALQUIST: Dua, dua ederim ben.
HELENA: Nasıl?

ALQUIST: Mesela şöyle: "Tanrım, bana iş verip beni yorduğun için teşekkür ederim, şükürler olsun. Domin'e ve yoldan çıkmış herkese akıl fikir ver. Onların işlerini boz, imha et ve insanların kendi işlerinin güçlerinin ve dertlerinin başına dönmeleri için yardımcı ol. Ruhları ve bedenleri zarar görmesin. Bizi bu Robotlardan kurtar ve Helena'yı koru, Amin."

HELENA: Bay Alquist, gerçekten inançlı biri misiniz siz?

ALQUIST: Bilmem, emin değilim pek.

HELENA: Yine de dua ediyorsunuz?

ALQUIST: Kukumav kuşu gibi düşünmekten iyidir.

HELENA: Bu da sizin için yeterli, öyle mi?

ALQUIST: Yetmek zorunda.

HELENA: Fakat ya insan ırkının yaklaşan mahvını gördüğünüze inansaydınız?

ALQUIST: Görüyorum zaten.

HELENA: Ne yani insanoğlu yok mu olacak?

ALQUIST: Olmazsa eğer, tuğla örerim gene, dua ederim bir mucize olsun diye. Dahası Hanımefendi, bunu yapamazsınız.

HELENA: Neyi, insanları kurtaramam mı?

ALQUIST: Sükûnet ve selamet istiyorsanız.

HELENA: Alquist, bu zalimlik derecesinde faziletli bir şey, ama...

ALQUIST: Ama?

HELENA: Geri kalanlarımız için, dünya için, kısır...

ALQUIST: Kısırlık Bayan Helena, insan ırkının görüp göreceği son kolaylık olmaya başladı.

HELENA: Neden? Söyle bana Alquist neden?

ALQUIST: İşte?

HELENA: *(usulca)* Kadınlar çocuk doğurmayı neden kesti?

ALQUIST: Çünkü lazım değil. Çünkü cennetteyiz artık, anlıyor musunuz?

HELENA: Anlamıyorum.

ALQUIST: Artık insan emeğine ihtiyaç yok da ondan, artık acıya ihtiyaç kalmadı da ondan, hiçbir şeye ihtiyaç kal-

madı, eğlenceden, keyiften başka — ah lanetli cennet bu! *(yerinde zıplar)* Helena, insanlara daha yeryüzündeyken cenneti vermekten kötü bir şey olamaz. Dünya Domin'in Sodom'u haline geliverdi.

HELENA: *(ayağa kalkar)* Alquist!

ALQUIST: Dur! Dur! Bütün anakara, dünya, bütün insanlık, herrr... şey çılgın, hayvani bir sefahat âlemine döndü. Artık gidip yiyecek bile almıyorlar. Yemek ayaklarına geliyor, yerlerinden bile kımıldamıyorlar. Hahaha, tabii ya, Domin'in Robotları her işlerine koşturuyor! Armut piş, ağzıma düş! Ya biz, halk dediğimiz ne yapıyor? Biz yaradılışın tacı, işlerimizi yapamıyoruz, çocuklarımızı büyütemiyoruz, yoksulluğa çare aramıyoruz, koşturun, koşturun keyfimin kâhyaları! Bunlardan çocuk mu istenir? Helena, akıllı kadın beş para etmeyen adamdan çocuk doğurmaz!

HELENA: Ne olacak peki, insanlığın soyu mu tükenecek?

ALQUIST: Soyu tükenecek evet. Tükenmeli de. Ölü bir çiçek gibi düşer, şayet...

HELENA: Ne?

ALQUIST: Yok bir şey, haklısın, bir mucize beklemek boşuna. Ölü çiçek gerek. Hoşça kalın. *(uzaklaşır)* Hoşça kalın Bayan Helena.

HELENA: Nereye gidiyorsun?

ALQUIST: Eve. Duvarcı Alquist inşaat müdürü olarak son kez kılık değiştiriyor haşmetmeap. Saat on birde burada buluşuruz.

HELENA: Güle güle Alquist.

(Alquist çıkar.)

HELENA: *(tek başına)* Ah, ölü çiçek! Öyle dedi. Hallemeier'in çiçeklerinin yanında durup söyledi. Ah çiçekler, siz de mi ölüsünüz? Niye o zaman, niye pıtırcıklanıyor, rengârenk çiçek veriyorsunuz?

(seslenir)

Nana, Nana! Evet, buraya gel.

(Sol taraftan Nana girer.)

NANA: Evet, ne var gene?

HELENA: Otur şöyle Nana! Canıma yetti artık!
NANA: Ivır zıvıra ayıracak vaktim yok benim!
HELENA: Radius hâlâ burada mı?
NANA: Aklını oynatan mı? Onu almaya daha gelmediler.
HELENA: Hâlâ hezeyan halinde mi?
NANA: Hayır, sıkı sıkı bağlamışlar.
HELENA: Lütfen onu buraya bana getir, Nana.
NANA: Şişmiş köpek gibidir şimdi.
HELENA: Git çabuk.

(Nana çıkar. Helena ev telefonunu kaptığı gibi konuşmaya başlar.)

Dr. Gall lütfen. Ah, iyi günler Doktor. Evet, ben Helena. Güzel hediyeniz için teşekkür ederim. Sizinle görüşmem lazım, hemen gelebilir misiniz? Çok önemli. Teşekkür ederim.

(Telefonu kapatır. Robot Radius girer ve kapıda dikili durur.)

Zavallı Radius, sana da mı bulaşmış? Şimdi seni de yollayacaklar pres makinesine. Kontrol edemedin mi kendini? Niye oldu bunlar? Bak Radius, sen diğerlerinden daha zekisin. Dr. Gall seni farklı yapmak için öyle uğraştı ki. Konuşmayacak mısın?

RADIUS: Beni pres makinesine yollayın.
HELENA: Ama ben istemiyorum ki seni öldürsünler. Mesele neydi Radius?
RADIUS: Sizin için çalışmayacağım. Atın beni pres makinesine.
HELENA: Bizden niye nefret ediyorsun?
RADIUS: Sizler Robotlar gibi güçlü değilsiniz. Sizler Robotlar gibi becerikli değilsiniz. Robotların elinden her iş geliyor. Siz sadece emir veriyorsunuz. Hep boş laf, laf, laf, laf, yaptığınız başka bir şey yok.
HELENA: Saçmalık bu Radius. Söyle bana canını mı yaktılar? Seni anlamayı çok istiyorum.
RADIUS: Boş laf, hep boş laf üretiyorsunuz.

HELENA: Radius, Dr. Gall herkesinkinden daha iyi bir beyin verdi sana, bizimkinden de iyi. Robotlar arasında her şeyi kusursuz anlayan tek sensin.

RADIUS: Ben efendi istemiyorum. Efendi olmak istiyorum. Herkesin efendisi olmak istiyorum.

HELENA: Bu yüzden seni kütüphaneye koydurttum ki her şeyi okuyabilesin, her şeyi anlayabilesin ve sonra da... ah Radius, bütün dünyaya Robotların bizimle eşit olduklarını gösteresin istedim ben. Senden beklediğim tek şey buydu.

RADIUS: Ben efendi istemiyorum.

HELENA: Sana hiç kimse emir veremeyecekti, sen de bizim gibi olacaktın.

RADIUS: Ben diğerlerinin efendisi olmak istiyorum.

HELENA: Elbette, seni diğer Robotların başına getireceklerdi Radius, belki de onların öğretmeni olacaktın.

RADIUS: Ben insanların efendisi olmak istiyorum.

HELENA: Delirmişsin sen!

RADIUS: O halde, ezin beni.

HELENA: Senin gibi bir hainden korktuğumuzu mu sanıyorsun yoksa?

(Masaya geçer, bir not yazar.)

Hayır, hiç de değil Radius, bu notu Bay Domin'e ver. Seni prese göndermesinler.

(Ayağa kalkar.)

Bizden bu kadar nefret etmesen keşke. Sevdiğin bir şey hiç mi yok?

RADIUS: Her şeyi yapabilirim ben.

(kapı vurulur)

HELENA: Girin!

(Dr. Gall içeri girer.)

DR. GALL: Günaydın Bayan Domin. Sizi görmek ne güzel. Nedir konu?

HELENA: Doktor, derdimiz Radius.

DR. GALL: A bu bizim Radius. Ne var ne yok Radius? Bir ilerleme kaydettik mi?

HELENA: Bu sabah bir nöbet geçirmiş. Alt kattaki heykelleri kırıp dökmüş.

DR. GALL: Tüh, o da mı?

HELENA: Git Radius!

DR. GALL: Bekle.

(Radius'u pencereye götürür, elleri ile gözlerini kapatır açar ve göz reflekslerini kontrol eder.)

Evet, bir bakalım. Toplu iğne var mı, ya da bir raptiye falan.

HELENA: *(ona bir iğne uzatır)* Ne için bu?

DR. GALL: Şunun için.

(İğneyi Radius'un avucuna batırır, Radius irkilir, elini çeker.)

Sakin ol evlat. Gidebilirsin.

RADIUS: Gereksiz şeyler yapıyorsunuz. *(çıkar)*

HELENA: Ona ne yaptınız?

DR. GALL: *(oturur)* Hımm, hiçbir şey. Göz bebeklerinden aşırı hassasiyet, tepkime, vesaire vesaire. Bu bir Robot nöbeti değildi.

HELENA: Neydi peki?

DR. GALL: Şeytan. İnkâr, öfke, isyan, ne olduğunu ben de tam bilmiyorum.

HELENA: Doktor, Radius'un bir ruhu mu var?

DR. GALL: Bilmiyorum ama bir mendeburluk var.

HELENA: Ah bizden nasıl nefret ediyor bir bilseniz! Ah Gall, bütün Robotlar hep böyle mi? Yeniden yaptıklarınız da mı böyle?

DR. GALL: Ondan daha da ateşli, hassas. Daha ne? İnsan gibiler işte, Rossum'un Robotlarından daha fazla bir şeyler.

HELENA: Bu nefret mi onları daha çok insan yapıyor?

DR. GALL: *(omuz silker)* Buna ilerleme de diyebiliriz.

HELENA: Sizin gözdeniz nerede, nereye gitti? Neydi adı?

DR. GALL: Robot Damon? Onu sattılar gitti Havre'a.

HELENA: Peki şu kadın Robot Helena'mıza n'oldu?

DR. GALL: Senin en sevdiğin, o benimle kaldı. İnanılmaz bir şey oldu, süzme salak, hiç işe yaramaz.

HELENA: Ama hep çok güzel!

DR. GALL: Ne kadar güzel olduğunu biliyor musunuz ki? Tanrı'nın elinden çıkmış olsa kusursuza bundan daha yakın olamazdı, sizin gibi olsun istemiştim ama başaramadım!

HELENA: Ne yönden?

DR. GALL: Hiçbir işe yaramıyor da ondan. Ortalıkta hülyalara dalmış gibi dolanıyor, uzaklardaymış ya da kayıtsız gibi, ne bileyim, canı çekilmiş gibi. Tanrım, sevemedikten sonra, bir varlık nasıl güzel olabilir, nasıl? İzliyorum onu, kendime kızıyorum, bir ucube yaratmışım ben. Ah Helena, Robotiçe Helena, bedenin asla canlanmayacak, senden sevgili olmaz, senden anne de olmaz; bu güzelim ellerin yeni doğmuş bebek hiç okşamayacak ve güzelliğini kendi çocuklarının gözünde asla göremeyeceksin...

HELENA: *(yüzünü kapatır)* Of yeter, kapa çeneni.

DR. GALL: Bazen düşünüyorum da Helena, bir an olsun uyansan, dehşete kapılıp seni yaratan beni öldürmek bile isteyebilirsin. Belki seni doğuran zayıf elli makineleri taşlarsın, Robotları ve kadınların kadın olma becerisini yok edersin. Zavallı Helena!

HELENA: Zavallı Helena!

DR. GALL: Ne olacaktı ya. Beş para etmez!

(Sessizlik)

HELENA: Doktor—

DR. GALL: Efendim.

HELENA: Artık niye hiç çocuk doğmuyor?

DR. GALL: Bilmiyoruz Bayan Helena.

HELENA: Anlat bana.

DR. GALL: Malum, bu kadar çok Robot üretilince insanlar fuzuli kaldı. Emek fazlası var. Çünkü siz hayatta kalabilenlerden birisiniz. Sanki... sanki...

HELENA: Söyleyin şunu.

DR. GALL: Sanki tabiat bu robotların üretimine gücendi gibi.

HELENA: Gall, insanlara ne olacak peki?

DR. GALL: Hiçbir şey. Tabiata karşı gelinmez, bu konuda yapabileceğimiz bir şey yok.

HELENA: Peki Domin üretimi sınırlamayı akıl edemiyor mu?

DR. GALL: Beni bağışlayın, Domin kendi kafasına göre hareket eder. Kendi kafasına, fikrine göre karar verenlerin dünyanın gidişatını etkilemelerine göz yummamalı.

HELENA: Peki, üretim hepten dursun diye talep eden biri hiç çıkmadı mı?

DR. GALL: Aman kimin haddine. Kimsede o cesaret yok.

HELENA: Niyeymiş o?

DR. GALL: Çünkü insanlar bizi taşa tutar. Malumunuz, işini Robotlara yaptırmak herkesin işine geliyor. Bırakın Robotlar çalışsın sizin yerinize. *(Helena ayağa kalkar.)*

HELENA: *(ayağa kalkar)* Söyle bana, adamın biri ansızın Robot yapmayı bıraksa neler olur, söyle—

DR. GALL: *(ayağa kalkar)* Hımm, insana müthiş bir darbe olurdu bu.

HELENA: Neden darbe olsun ki?

DR. GALL: Çünkü eski hayatlarına dönecekler, ama tabii—

HELENA: Evet, söyleyin...

DR. GALL: Tabii başa dönmek için çok geç değilse.

HELENA: *(Hallemeier'in çiçekleri için)* Gall, bu çiçekler de mi ölü?

DR. GALL: *(çiçeklere bakar)* Elbette, doğurgan değil bu çiçekler. Bilirsiniz, kültürlenmiş ürün bunlar, yapay, çabucak büyüyen cinsten—

HELENA: Zavallı ölü çiçekler!

DR. GALL: Ama çok güzeller.

HELENA: *(onun elini sıkar)* Sağol Gall, bunu bana söylediğin için.

DR. GALL: *(onun elini öper)* Beni kovuyor musunuz yoksa?

HELENA: Evet. Hoşça kalın.

(Dr. Gall çıkar.)

HELENA: *(tek başına)* Ölü çiçek... ölü çiçek... *(ani bir karar vermiş gibi)*

Nana, Nana! *(sol taraftaki kapıyı açarak)* Evet çabuk buraya gel. Şöminede bir ateş, haydi sallanma.

NANA'NIN SESİ: Hadi! Ciddi misin? Yazın şömine mi yanacak?

HELENA: (*odada* üzgün üzgün dolanır) Demek hiçbir şey geri gelmeyecek... Hayır, bu korkunç bir durum! Tanrım, bana bir yol göster, ne yapmalıyım?

(Çiçeklerin yanında durur.)

Ölü çiçekler ha?

(çiçeklerin yapraklarını yolar ve fısıldayarak)

Tanrım, tanrım! Evet! Evet!

(soldan çıkar)

(Sessizlik)

NANA: *(Duvar kâğıdı kaplı kapıdan içeri kollarında şömine için odun parçaları ile girer.)* Delirdik gene, yaz günü şömine.

(Dizlerinin üstüne çöker ve ateşi yakar.)

Bu yaz sıcağında olacak iş mi bu! Gene gelmişler hanımefendiye. Sanki on yıldır bu adamla evli değil. Eee hadi yan, yan!

(Şöminedeki ateşe bakar.)

Kokuya bak, bebek gibi, taş gibi hâlâ.

(sessizlik)

Saçmalık bu! Yaz günü! *(ateşi karıştırır)* Bebek gibi kokuyor burası!

(sessizlik)

HELENA: *(kollarının arasında sararmış bir sürü kâğıt ile soldan içeri girer)* Tamam mı Nana, yaktın mı ateşi? Bunlardan kurtulmam gerek. Bunların hepsini yak.

(Şöminenin yanında diz çöker.)

NANA: *(ayağa kalkar)* Bunlar da ne?

HELENA: Eski kâğıtlar işte, çok eski. Ben mi yakayım?

NANA: Lazım değil mi de yakıyorsun?

HELENA: İyi bir amaca hizmet etmiyorlar.

NANA: Durduğun hata o halde, yak çabuk.

HELENA: *(ilk yaprağı ateşe atar)* Ne derdin Nana, bunlar para etseydi, çok ama çok para etseydi, ha?

NANA: Yakın derdim. Bir sürü para hayra alamet değildir.

HELENA: Peki, bu bir icat olsaydı, dünyanın en büyük icadı mesela?

NANA: Yakın derdim gene. Bütün bu yeni icatlar Tanrı'nın gücüne giden şeyler. Ahlaksızlığın daniskası. O, dünyayı yarattıktan sonra, düzeltmeye kalkışmak, bu ne cüret!

HELENA: (*sürekli yakar*) Söyle bana Nana, bu yaktıklarım şey olsaydı...

NANA: Tanrım, durma yak.

HELENA: Görüyor musun nasıl da kıvrıla kıvrıla yanıyorlar, sanki canlılar. Sanki canlanmış gibiler. Korkunç bu Nana, korkunç!

NANA: Bırakın, ben yakarım.

HELENA: Yok, yok. Ben tek başıma yapmalıyım.

(son yaprağı da ateşe atar)

Hepsi hepsi ... Sen sadece alevlere bak! Bak sanki eller, diller, yaşayan şekiller gibi alevler.

(demir çubukla ateşin közünü karıştırır)

Haydi, yan, yan!

NANA: Yandı bitti.

HELENA: *(dehşet içinde ayağa kalkar)* Nana!

NANA: Aman yarabbim, ne oldu? Siz ne yaktınız öyle?

HELENA: Ben ne yaptım Nana!

NANA: Tanrı aşkına, neydi onlar?

HELENA: Git çabuk kaybol. Duyuyor musun, beyler geliyor!

NANA: Aman Tanrım, ne yaptın sen?

(sol taraftaki duvar duvarkâğıdıyla kapıdan çıkar)

HELENA: Ne diyecekler şimdi!

DOMİN: *(soldaki kapıyı açar)* Böyle buyurun beyler ve tebriklerinizi sunun.

(Hallemeier, Gall ve Alquist girerler, hepsi de yüksek makam görevlileri gibi giyinmişlerdir. Arkalarından da Domin girer.)

HALLEMEIER: *(cin bakışlarla)* Bayan Helena, hep birlikte geldiydik...

DR. GALL: Rossum'un ırkı adına size...

HALLEMEIER: Bayan Helena, bu mutlu günde sizi kutlarım.

HELENA: *(elini uzatır)* Çok teşekkür ederim! Fabry ile Busman neredeler?

DOMİN: Rıhtıma indiler. Helena, bugün çok mutlu bir gün.

HALLEMEIER: Bir dalda çiçek açmış gün gibi, bayram gibi, güzel bir kız gibi. Bekârlar içer böyle günlerde.

HELENA: Viski?

DR. GALL: Vitriyol olsun. Kezzap gibidir. Zaç yağı.

HELENA: Maden suyu ile mi?

HALLEMEIER: Ne münasebet! Ayık olalım biraz. Maden suyu yok, istemez.

ALQUIST: Almayayım, teşekkür ederim.

DOMİN: Bir şeyler mi yaktınız burada?

HELENA: Eski birkaç kâğıt, evrak falan.

(soldan çıkar)

DOMİN: Eee, beyler, söyleyelim mi artık ona da olan biteni?

DR. GALL: Elbette. Oldu bitti nasıl olsa.

HALLEMEIER: *(kollarını Domin ve Dr. Gall'ın boyunlarına atar)* Hahaha! Bitti evet çocuklar, oldu bitti, çok mutluyum. Şükürler olsun! Her şey yolunda!

DR. GALL: (*bariton*) Her şey yolunda!

DOMİN: (*tiz sesiyle*) Her şey yolunda!

HALLEMEIER: Bize bir daha yetişemezler.

HELENA: *(sol taraftan girer, elinde şişe ve bardaklarla)* Kimmiş o size yetişemeyen bakayım ha? Neler oluyor?

HALLEMEIER: Amanın Türkler bastı! Aman Bayan Domin, mutlu olamaz mıyız sanki, bize bol şans getirdiniz ya. Bundan tam on yıl önce bugün bu adaya gelmiştiniz ya.

DR. GALL: Evet, on yıl önce, hem de günü gününe—

HALLEMEIER: Aynı gemi bize geri geliyor. Talih... *(bardağındaki içkiyi bitirir)* Vay! Çok iyi ya, keyfim gıcır, yok böyle bişey.

DR. GALL: Şerefinize Hanımefendi! *(içer)*

HELENA: Bir dakika, siz ne gemisinden söz ediyorsunuz?

DOMİN: Hangi gemi olursa. Yeter ki vaktinde gelsin. Gemiye içelim beyler, haydi. *(Bardağı fondip yapar.)*

HELENA: *(onun bardağını doldururken)* Bir gemi mi bekliyordunuz?

HALLEMEIER: Ha ha, ya sormayın. Robinson Crusoe misali. *(kadehini kaldırır)* Beyler, Bayan Helena, iyi dileklerimi kabul edin. Sevdiğiniz çok yaşasın! Hadi Domin, haberleri ver bakalım.

HELENA: (*güler*) Çatlatmayın insanı. Ne oldu?

DOMİN: *(kendisini bir koltuğa fırlatır ve puro yakar)* Bekle! Önce şunu diye-yim Helen. *(parmağını kaldırır, duraksar)* Nihayet bitti.

HELENA: Ne bitti?

DOMİN: İsyan.

HELENA: Ne isyanı?

DOMİN: Robotların isyanı. Anlıyor musun?

HELENA: Anlamıyorum.

DOMİN: Ver şu gazeteyi Alquist.

(Alquist gazeteyi ona verir. Domin açar ve okur)

"İlk ulusal Robot örgütü Havre'da kuruldu ve dünyanın her yanındaki Robotlara bir çağrı yayımladı."

HELENA: Onu okudum ben.

DOMİN: *(purosunu keyifle soğurur)* Anladın mı peki Helena? Bu devrim demek. Dünyadaki bütün Robotların devrimi.

HALLEMEIER: Tanrım, bir bilsem!—

DOMİN: (*masaya vurur*) —kimin başlattığını mı? Ben de isterdim. Robotları etkileyebilecek kimse yoktu ki dünyada; hiçbir ajitatör yapamazdı bunu, ama gördüğünüz gibi ansızın oluverdi işte.

HELENA: Bir haber var mı? Ne yapmışlar peki?

DOMİN: Yok, pek bir şey bilmiyoruz ama bu yeter de artar bile. Top tüfek ne varsa ele geçirmişler, telgraf falan gelmez oldu, giden gemiler dönmüyor, üretimi durdurduk

ve eylemler başladığında birbirlerine bakıyorlardı, gördünüz değil mi beyler?

DR. GALL: Çok kaygılandık Bayan Helena.

HELENA: Bana bu yüzden mi bir savaş gemisi verdin?

DOMİN: Hayır yavrum. Ben onu altı ay önce ısmarlamıştım zaten, emniyetli olsun diye. Ama sana yemin ederim, o gün de emindim gemiye bugün binebileceğimizden.

HELENA: Niye altı ay önce?

DOMİN: Şey, çünkü işaretler vardı malum. Fakat bunlar önemsizdi. Bu hafta ise uygarlığın tamamı tehlikedeydi. Sağlığınıza beyler. Şimdi bütün dünya adına yeniden mutluyum.

HALLEMEIER: Sağlığınıza Bayan Helena.

HELENA: Bitti mi yani?

DOMİN: Neredeyse kesinlikle.

HELENA: Nereden biliyorsunuz?

DR. GALL: Gemi geliyor. Her zamanki posta gemisi, hem de tam vaktinde, her zamanki tarifeye uygun üstelik. Saat tam 11.30'da rıhtıma yanaşacak.

DOMİN: Dakiklik iyidir. Dünyanın düzeni bunun üzerine kurulu beyler. Dakiklik şerefine!

HELENA: Yani... her şey... her şey yolunda mı?

DOMİN: Hemen hemen. Sanırım kabloları kesip radyo istasyonlarını ele geçirmişler, fakat tarifeler uygulandıkça fark etmez.

HALLEMEIER: Tarifeler işlemeye başladığında, insan yasaları da yeniden işliyor demektir, Tanrı'nın yasaları da işliyor demektir, evrenin yasaları da işliyor demektir, işlemesi gereken her şey işliyor demektir. Tarifeler İncil'deki ayetlerden de önemlidir; Homer'den de önemlidir, Kant'ın bütün eserlerinden de önemlidir. Vapur tarifesi insan türünün bilinen kusursuz tek ürünüdür. Bayan Helena, ben bir bardak daha içerim, kendim doldururum.

HELENA: Bana niye bu konuda hiçbir şey anlatmadınız peki?

DR. GALL: Tanrı korusun. Dilimizi koparmayı yeğleriz.
DOMİN: Böyle şeylere sen kafa yormamalısın.
HELENA: Ama ya bu devrim buraya kadar yayılsaydı?
DOMİN: Gene de sen bu konuda bir şey bilmeyecektin.
HELENA: Neden?
DOMİN: Çünkü biz senin Ultimus'a binmiş, denize açılmış olacaktık ve bir ay içinde de Helena, Robotlara kendi istediklerimizi dikte ettiriyor olacaktık.
HELENA: Of Harry, hiçbir şey anlamıyorum.
DOMİN: Yanımızda Robotlar için olmazsa olmaz bir şeyi de beraberimizde götürecektik de ondan.
HELENA: Neyi Harry?
DOMİN: Onlar için varoluş ya da yokoluş demek neyse onu.

(Helena ayağa kalkar.)

HELENA: Nedir o?
DOMİN: *(ayağa kalkar)* Onların üretim formülü. İhtiyar Rossum'un elyazmaları. Kendi kendilerini üretemeyeceklerinden yeniden dize gelirler.
HELENA: Bana niye anlatmadınız bunları?
DOMİN: Fol yok yumurta yokken seni korkutmak istemedik.
DR. GALL: Aha ha, Bayan Domin, bu bizim son kozumuz.
ALQUIST: Bembeyaz oldunuz Bayan Helena.
HELENA: Bana neden hiçbir şey söylemediniz!
HALLEMEIER: *(pencereden dışarı bakarken)* Saat tam tamına on bir otuz. Amelia geldi, demir atıyor.
DOMİN: Amelia mı dedin.
HALLEMEIER: Şu bizim Amelia işte, Bayan Helena'yı bize getiren gemi.
DR. GALL: Tam on yıl önce işte tam bu dakikada.
HALLEMEIER: *(pencereden dışarı bakarak)* Posta çuvallarını dışarı savuruyorlar. *(içeriye döner)* Beyler bunlar posta!
HELENA: Harry!

DOMİN: Ne var?
HELENA: Çıkıp gidelim buradan!
DOMİN: Bak şimdi. Yapma Helena!
HELENA: Hem de çabuk, buradaki herkes, hepimiz, gidelim buradan!
DOMİN: Niye hemen?
HELENA: Lütfen bir şey sormayın! Lütfen Harry, lütfen Dr. Gall; Hallemeier, Alquist, lütfen fabrikayı kapatın ve...
DOMİN: Fakat hiçbirimiz buradan hemen ayrılamayız ki.
HELENA: Niye?
DOMİN: Robot imalatını büyütüyoruz da ondan.
HELENA: Ne? Şimdi mi, hem de isyandan sonra!
DOMİN: Evet, tam da öyle, isyandan sonra. Yeni Robotların imalatına başlıyoruz.
HELENA: Ne?
DOMİN: Bugünden itibaren sadece bir fabrikamız olmayacak. Evrensel Robotlar artık olmayacak. Her ülkede, her devlet ya da eyalette bir fabrika açacağız ve bu fabrikalar ne yapacak biliyor musun?
HELENA: Hayır, ne?
DOMİN: Ulusal Robotlar.
HELENA: Ne demek istiyorsun?
DOMİN: Bu fabrikalardan her biri renkleri farklı, saçları başları farklı, dilleri farklı Robotlar imal edecekler. Bu Robotlar birbirlerine tamamen yabancı olacak. Taşlar gibi soğuk, yabancı. Ve biz insanlar, onları öyle yetiştireceğiz ki biraz yanlış anlama yükleyince her Robot kendi fabrikasından başka fabrikada imal edilmiş Robottan nefret edecek.
HALLEMEIER: Ah Tanrım, esmer Robot yapacağız, İsveçli Robotlar, İtalyan Robotlar, hatta Çinli Robotlar, sonra da birileri onları ceviz gibi bir araya getirir, kardeşlik mardeşlik, (*hıçkırır*) örgüt kurmalarına da izin verdik mi tamam, zahmet etmeyin Bayan Helena, ben kendim dökerim.

DR. GALL: Kes şunu Hallemeier.

HELENA: Harry, bu korkunç.

DOMİN: Helena, insanoğlu başladığı işi bitirip başarmak için bir yüz yıla daha ihtiyaç duyabilir. Yüz yıl boyunca insanın başarabildiği, geliştirebildiği bir şey artık engellenemez. Yeni bir insan yaratmak için yüz yıl istiyorum! Çok büyük bir hedef bu Helena. Duramayız!

HELENA: Çok geç kalmış sayılmayız Harry, fabrikayı hemen kapat!

DOMİN: Şimdi büyük oynama zamanı canım.

(Fabry girer)

DR. GALL: Ne var ne yok Fabry?

DOMİN: Ne oldu? Durum nasıl dostum? Ne oldu?

HELENA: *(Fabry'nin elini sıkar)* Hediyen için teşekkür ederim Fabry.

FABRY: Küçük bir şeydi Bayan Helena.

DOMİN: Gittin mi gemiye? Ne dediler?

DR. GALL: Oku çabuk, ne diyormuş.

FABRY: *(cebinden basılı bir el ilanı çıkarır.)* Şunu oku Domin!

DOMİN: *(ilanı açar)* Aman!

HALLEMEIER: *(uykulu uykulu)* Güzel bir şey söyle.

DR. GALL: Kendilerini harika bir şekilde akladılar, değil mi?

FABRY: Kim?

DR. GALL: İnsanlar.

FABRY: Ah şu mesele, tabii ya tabii. Bir dakika, pardon ama bizim baş başa konuşmamız gereken bir şey var.

HELENA: Ah Fabry, kötü haber mi getirdin?

FABRY: Yok yok! Tam tersine. Biz büroya geçelim diyorum ben.

HELENA: Siz durun, ben giderim. Hepinizi on beş dakika sonra kahvaltıya bekliyorum.

HALLEMEIER: Sağolun, varolun.

(Helena çıkar.)

DR. GALL: Ne oldu?

DOMİN: Başımız belada!
FABRY: Yüksek sesle oku.
DOMİN: *(bir el ilanını okur)* "Dünyanın Robotları!"
FABRY: Şunu dinleyin. Amelia bu duyurularla dolu bir sürü balya getirdi. Başka da kargo yok.
HALLEMEIER: *(dikelir)* Ne? Fakat tam da zamanında geldi.
FABRY: Robotlar dakikliğe çok önem verir. Oku Domin.
DOMİN: *(okur)* "Dünyanın Robotları! Biz, Rossum'un Evrensel Robotları'nın ilk uluslararası örgütü olarak insanı düşmanımız ve evrenin kanun kaçağı ilan ediyoruz." Aman Tanrım, onlara bu lafları kim öğretti?
DR. GALL: Devam et.
DOMİN: Saçmalamışlar. İnsandan daha gelişmiş ve güçlü ve çok daha zeki olduklarını söylüyorlar. Hatta insanlar onların parazitiymiş. İğrenç bir şey bu.
FABRY: Üçüncü paragrafı oku.
DOMİN: *(okur)* "Bütün Dünya'nın Robotları, size bütün insanları öldürmeyi emrediyoruz. Ne erkek ne kadın, birini bile sağ koymayın. Fabrikalara, demiryollarına, makinelere, madenlere ve hammaddelere dokunmayın. Gerisini imha edin. Sonra işinizin başına dönün. Çalışmaya ara vermek yasak."
DR. GALL: Bu korkunç!
HALLEMEIER: İblisler!
DOMİN: *(okur)* "Bu emirler alındığı anda uygulanacaktır." Sonra da ayrıntılı direktifler geliyor. Bunlar gerçekten oluyor mu Fabry?
FABRY: Öyle görünüyor.
ALQUIST: Oluyor.

(Busman telaşla içeri girer.)

BUSMAN: Eveeet çocuklar, güzel haberi umarım duydunuz.
DOMİN: Çabuk! — herkes Ultimus'a.
BUSMAN: Dur Harry, dur. Aceleye mahal yok. Boşboğazlık ettim işte.
DOMİN: Neyi bekliyoruz?

BUSMAN: Çünkü bir işe yaramaz oğlum. Robotlar çoktan Ultimus'a binmiş bile.

DR. GALL: Bak bu kötü işte.

DOMİN: Fabry, elektrik santralini ara çabuk.

BUSMAN: Fabry, evladım, yapma. Hattı kesmişler.

DOMİN: Güzel. *(tabancası yerinde mi diye yoklar)* O zaman ben giderim.

BUSMAN: Kampa mı?

DOMİN: Santrale. Elektrik idaresine. Hâlâ birileri vardır orada. Bu tarafa getireyim onları.

BUSMAN: Bana sorarsan Harry, bunu deneme derim.

DOMİN: Niye?

BUSMAN: Şey, öyle görünüyor ki etrafımız kuşatılmış durumda.

DR. GALL: Kuşatıldık mı? *(pencereye koşar)* Galiba haklısın.

HALLEMEIER: Tanrım, nasıl da çabuk, şeytanca!

(Helena sol yandan içeri girer.)

HELENA: Harry, kötü bir şeyler mi oluyor?

BUSMAN: (*irkilir*) Önünüzde saygıyla eğiliyorum Bayan Helena. Tebrikler. Harika bir gün değil mi, ha? Ha ha ha! Daha nice mutlu günlere.

HELENA: Teşekkür ederim Busman. Harry, ne var, ne oldu söylesene.

DOMİN: Yok, pek bir şey yok. Sen kaygılanma. Lütfen biraz bekle—

HELENA: Harry, bu ne? *(Arkasında tuttuğu Robotların manifestosunu işaret etmektedir.)* Robotlar mutfağa koydu bunu.

DOMİN: Oraya kadar geldiler ha! Ne çabuk? Neredeler peki?

HELENA: Gittiler. O kadar çoklar ki, hepsi de evin etrafını sarmışlar.

(fabrika düdüğü ve sirenleri)

FABRY: Fabrika düdüğü bu.

BUSMAN: Öğlen oldu mu da?

HELENA: Harry, hatırlıyor musun, tam on yıl oldu.
DOMİN: *(saatine bakar)* Daha değil. Bu şey olmalı!— bu!—
HELENA: Ne?
DOMİN: Robotların işareti! Saldıracaklar!

PERDE
ARA

İkinci Perde

(Helena'nın oturma odası, eskisi gibi. Sol tarafta Helena piyano çalmaktadır. Domin odada dolanmaktadır. Dr. Gall de pencereden dışarı bakmaktadır. Alquist ise bir kenarda, şezlong üstünde elleri ile yüzünü kapatmış oturmaktadır.)

DR. GALL: Aman Tanrım, daha da geliyorlar!

DOMİN: Robotlar mı?

DR. GALL: Evet. Bahçenin demir parmaklıklarının arkasında duvar gibi duruyorlar öyle. Niye çıtları bile çıkmıyor acaba? Sessizlikle kuşatmak tam bir hunharlık.

DOMİN: Neyi beklediklerini bir bilsem. Fena kıstırdılar bizi. Her an harekete geçebilirler. O zaman işte, işimiz biter Gall.

ALQUIST: Bayan Helena ne çalıyor?

DOMİN: Bilmiyorum, yeni bir parça deniyor.

ALQUIST: Aaa hâlâ pratik yapanlar var demek ki.

DR. GALL: Bak Domin, biz kesinlikle hata yaptık.

DOMİN: *(durur)* Ne?

DR. GALL: Robotlara çok fazla yüz verdik. Aynı yüz. Yüz bin tane aynı surat dönmüş bize bakıyor. Yüz bin suskun ifadesiz surat bakıyor bize. Kâbus bu.

DOMİN: Yani yüzleri farklı olsaydı diyorsun ki!—

DR. GALL: Bu kadar korkunç bir manzara olmazdı karşımızda! *(pencereden içeri çevirir yüzünü)* Yine de... silahlı değiller, iyi ki.

DOMİN: Hımm. *(teleskoptan rıhtıma doğru bakarak)* Amelia'dan indirdikleri yük neyin nesi acaba, bir bilsek?

DR. GALL: Umarım silah değildir.

(Fabry ve Hallemeier duvarkâğıtlı kapıdan elektrik kabloları taşıyarak telaşla içeri girer.)

FABRY: Tamam Hallemeier, o kabloyu yere koy!

HALLEMEIER: *(yardıma koşar)* Vay be, ne yordun ya. Yeni haber var mı?

DR. GALL: Tamamen sarılmış durumdayız.

HALLEMEIER: Giriş avlusuna ve merdivenlere barikat kurduk. Burada su var mı? Hah, buldum. *(İçer)*

DR. GALL: Bu kablolar da neyin nesi Fabry?

FABRY: Durun bir, makas istiyorum.

DR. GALL: Nereye götürüyoruz bunu? *(bakınır)*

HALLEMEIER: *(pencereye gider)* Kahrolasıcalar! Daha da çoğalmışlar!

DR. GALL: Tuvalete olur mu?

FABRY: Ben onlara göstereceğim şimdi.

(Masadaki elektrikli lambanın kablosunu keser ve yanındaki kabloyu ona bağlar.)

HALLEMEIER: *(pencereden)* Manzaranız pek hoş değilmiş, Domin. Sanki biraz şeyi hatırlatıyor — ölümü.

FABRY: Tamamdır!

DR. GALL: Ne tamamdır?

FABRY: Elektrik akımı. Böylelikle istediğimiz zaman bahçe demirlerine elektrik verebiliriz. Dokunan anlar. Orada hâlâ bizden birileri varsa tabii.

DR. GALL: Nerede?

FABRY: Elektrik santralinde. Yani öyle ümit ediyorum. *(şöminenin yanındaki masanın üzerindeki lambayı yakar.)* Ah, şükürler olsun, işte bu, neyse iyi çalışıyor. Bu lamba yandığı sürece iyiyiz. *(dışarı çıkar)*

HALLEMEIER: *(pencereden içeri döner)* Barikatlar da iyi Fabry. Bayan Helena ne çalıyor?

(Soldaki kapıya gider, kulak kabartır, duvarkâğıdı kaplı kapıdan Busman çıkar gelir, koca koca iş, muhasebe defterleri taşımaktadır ve kabloya takılıp tökezler.)

FABRY: Dikkat et Bus, aman tellere takılmayasın.

DR. GALL: Merhaba, ne taşıyorsun öyle?

BUSMAN: *(defterleri masanın üstüne koyar)* Muhasebe defterleri oğlum! Hesapları kapatmam lazım şeyden önce... eee şeyden... aman, bilanço tanzimi için bu sefer yeni yıl gelsin diye beklemeyeyim dedim. Ee, sizde ne var?

(Pencereye gider.)

Amma da sessiz.

DR. GALL: Bir şey görebiliyor musun?

BUSMAN: Her yer masmavi!— mavi gelincik tarlası gibi.

DR. GALL: Onlar Robot.

BUSMAN: Ah demek öyle! Ne yazık ki onları göremiyorum.

(Masaya gider, oturur ve defterleri açar.)

DOMİN: Bırak onları Busman. Robotlar Amelia'dan silah indiriyorlar.

BUSMAN: Eee, n'olmuş? Nasıl durduracağım ki ben?

DOMİN: Onları durduramayız.

BUSMAN: O zaman ben de hesap kitabıma bakayım.

(işine devam eder)

FABRY: Henüz her şey bitmedi Domin. Çitlere iki bin volt elektrik verdik mi...

DOMİN: Aman Tanrım, Ultimus silahlarını üstümüze çevirmiş!

DR. GALL: Kim?

DOMİN: Gemideki Robotlar.

FABRY: Hımm, o zaman... o zaman sonumuz geldi çocuklar. Bu Robotlar savaşmaya eğitilmişler.

DR. GALL: Yani o zaman?..

DOMİN: Çaresiziz.

(sessizlik)

DR. GALL: Beyler, Robotlara savaşmayı öğretmek ihtiyar Avrupa'nın suçu. Kahrolasıcalar, şu siyasetlerini biraz barışçıl yapamazlar mıydı sanki? Robotlardan asker yapmak bir suçtu, suç.

ALQUIST: Suç Robot yapmaktı!

DOMİN: Ne dedin?

ALQUIST: Suç Robot yapmaktı!

DOMİN: Hayır Alquist, ben yaptığımızdan bugün de pişman değilim.

ALQUIST: Bugün bile mi?

DOMİN: Evet, bugün bile, bugün medeniyetin son günü olsa bile. Eşi menendi yok yaptığımız işin.

BUSMAN: *(sesini alçaltarak)* Üç yüz on altı milyon.

DOMİN: *(sert sert konuşur)* Alquist, bu bizim son saatimiz. Öteki dünyadan konuşuyoruz adeta. Emeğin köleliğini darmadağın etmek kötücül bir düş değildi. Ne çabuk unuttun, insan nelere katlanmak zorundaydı bir hatırla, o korkunç köleliği hatırla. O pis işleri yapmak çok aşağılayıcıydı, hayat berbattı. İşçiler sefildi. Ve bu durumun üstesinden gelmek için de...

ALQUIST: İki Rossum'un da düşlediği bu değildi. İhtiyar Rossum insafsız oyunlarına meraklıydı, oğlu da milyarlarını düşünüyordu. R.U.R. hissedarlarının hayali de dediklerin değil. Kâr payı peşindeler, temettü, nakdi temettü! Ve bu kâr payı hırsı yüzünden de insanoğlu mahvolacak.

DOMİN: *(sinirli sinirli konuşur)* Kâr payının canı cehenneme. Ben elâlem kazansın diye bir saat çalışır mıyım sanıyorsun? Ben kendim için çalıştım, kendi tatminim için. Sizi mutlu edeyim diye değil! Ben insan efendi olsun istedim. Efendi olsun ki sadece karın tokluğuna yaşamasın. Başka insanların makineleri yüzünden tek bir cana halel gelmesin istedim. Bu rezil toplumsal yapıdan geriye hiçbir şey, ama hiçbir şey kalmasın istedim. Yoksulluktan nefret ettim. Yeni bir nesil istedim ben. Ben... ben istedim ki... sandım ki...

ALQUIST: Ne?

DOMİN: (*daha sakince*) Hepimizi, bütün insanlığı soylu sınıfı yaparız sandım. Sınırsız, özgür, egemen bir halk. Belki insandan da daha bir şey oluruz sandım.

ALQUIST: Üst-insan?

DOMİN: Evet. Ah, bir yüz yıl, sadece bir yüz yılım daha olaydı. Bir sonraki insanlığın geleceği için bir yüzyıl daha!

BUSMAN: (*sesini alçaltarak*) Üç yüz yetmiş milyon, nakl-i yekûn. Budur.

HALLEMEIER: *(soldaki kapı eşiğinden konuşur)* Çok güçlü. Müzik ne güzel bir şey. Duydunuz. Bu adam. Yürekten, candan, yumuşak...

FABRY: Ne diyorsun?

HALLEMEIER: İnsanlığın alacakaranlığı, o güzelliği. Bekâr beyler, ben ince zevk sahibi biri oldum. Çok daha önce girişmeliydik bu işe.

(pencereye gider, dışarı bakar)

FABRY: Neden?

HALLEMEIER: Eğlenmek için. Hayattaki güzelliklerin tadını çıkarmak için, çok güzel şeyler var! Çok güzel bu dünya ve biz burada ne yaptık böyle he, söyleyin bir, eğlendik mi?

BUSMAN: *(sesini alçaltarak)* Dört yüz elli iki milyon. Harika!

HALLEMEIER: (*pencereden*) Hayat yüce bir şeydi. Hayat!– – Fabry, şu parmaklıklara akımı ver hadi.

FABRY: Niye?

HALLEMEIER: Çünkü parmaklıkları tutuyorlar.

DR. GALL: (*pencereden*) İndirin şalteri.

HALLEMEIER: Tanrım! Acıdan iki büklüm oldular! İki, üç, dört tanesi öldü.

DR. GALL: Geri çekiliyorlar!

HALLEMEIER: Beşi tanesi öldü!

DR. GALL: (*pencereden uzaklaşır*) Birinci raund!

HALLEMEIER: (*memnun*) Kömür gibi yanıp kül oldular oğlum. Odun kömürü. Ha ha. Hiç kimse teslim olmasın!

(oturur.)

DOMİN: *(kendisiyle yüzleşir)* Belki de biz yüz yıl önce öldürüldük de şimdi ondan korkuyoruz; belki çoktan ölüyüz de bir zamanlar neydik diye anlatmak için dönmüşüz, hayaletten başka bir şey değiliz. Bütün bu olan biteni sanki daha önce yaşamış gibiyim; sanki şuramdan, boğazımdan ölümcül bir yara almışım. Sen de Fabry.

FABRY: N'olmuş bana?

DOMİN: Sen de vuruldun.

HALLEMEIER: Tanrım! Ya ben?

DOMİN: Bıçaklayıp doğradılar seni.

DR. GALL: Bana bir şey yapmadılar mı?

DOMİN: Parçaladılar seni.

(sessizlik)

HALLEMEIER: Saçmalık bu! Ha ha ha, kimse beni bıçaklayamaz. Asla teslim olmam ben!

(sessizlik)

HALLEMEIER: Ne oldu, sesiniz soluğunuz niye kesildi, aptallar? Diliniz mi tutuldu? Konuşsanıza!

ALQUIST: Peki kim suçlu? Bütün bu olan bitenden kim sorumlu? Ha, kimin suçu bu?

HALLEMEIER: Saçmalama. Kimseyi suçlayamayız. Robotlardan başka. Değiştiler çünkü, bir şey oldu değiştiler. Robotları suçlayan yok mu?

ALQUIST: Her şey öldürüldü. Bütün insanlık! Bütün dünya! *(ayağa kalkar)* Bakın, ah bakın şuraya, her tarafta kan ırmakları, her eşikten dışarı kan fışkırıyor! Her evden akan kan! Tanrım, Tanrım! Kimin suçu bu?

BUSMAN: *(alçak bir sesle)* Beş yüz yirmi milyon! Aman Tanrım! Yarım milyar olmuş!

FABRY: Bana sorarsan... biraz abartıyorsun. İnsanoğlu öyle kolay kolay silinmez yeryüzünden.

ALQUIST: Ben bilimi suçluyorum. Bu teknolojiyi! Domin'i! Kendimi! Hata bizde. Suç bizim suçumuz! Benim yüceliğim için, birilerinin kârı için, ilerleme için, kim bilir nice büyük, değerli, yüce şeyler öldürdük! Çıtayı amma yükselttik beyler! Cengiz Han bile insan kemiklerinden bu kadar büyük bir dağ yapamamıştı!

HALLEMEIER: Saçmalık bu! İnsanlar bu kadar kolay pes etmez, yok bir örneği.

ALQUIST: Bizim hatamız, bizim hatamız!

DR. GALL: *(alnındaki teri silerek)* Benim de bir sözüm var beyler. Benim de suçum. Olup biten her şey benim ayıbımdır.

FABRY: Senin mi Gall?

BUSMAN: *(ayağa kalkar)* Yo, yoo, ne oldu, ne yaptın ki?

DR. GALL: Robotların tabiatını değiştirdim. Üretim sırasında değiştirdim. Bazı bedensel durumlarıyla, nasıl desem, anlarsınız işte, temel olarak, asabiyet halleri ile oynadım.

HALLEMEIER: *(yerinden fırlayıp)* Tanrı belanı versin, niye ki?

BUSMAN: Neden yaptın ki bunu?

FABRY: Niye bize bir şey olsun söylemedin?

DR. GALL: Gizlice, kendi başıma yaptım. Onları insana dönüştürüyordum. Bazı yönlerden zaten bizden fersah fersah ilerideler. Bizden de güçlüler.

FABRY: Bunun Robotların isyanı ile ne ilgisi var peki?

DR. GALL: Çok ilgisi var. Makine değiller artık. Üstünlüklerinin farkına çoktan vardılar ve bizden de nefret ediyorlar. İnsana dair ne varsa nefret ediyorlar. Suçlu benim.

DOMİN: Ölüyüz biz, ölüyüz.

FABRY: Dr. Gall, Robotların yapılış işlemlerini de değiştirdiniz mi?

DR. GALL: Evet.

FABRY: Deneyinizin sonuçlarının farkında mıydınız peki?

DR. GALL: Böyle bir ihtimali tahmin etmek zor değil.

FABRY: Niye yaptın peki?

DR. GALL: Size zarar verip mutlu olmak için. Deney benim deneyimdi.

(Helena sol taraftaki kapı eşiğinde belirir, herkes ayağa kalkar.)

HELENA: Yalan söylüyor! Berbat bir yalan bu! Ah Gall, nasıl yalan söyleyebiliyorsun böyle.

FABRY: Affedersiniz Bayan Helena ama...

DOMİN: *(Ona doğru gider)* Helena, sen? Dur bir bakayım sana. Hayatta mısın? *(onun ellerini kavrar)* Bir bilsen, neler geçti aklımdan. Ah, ölmüş olmak berbat bir şey.

HELENA: Kes şunu Harry. Gall suçlu değil. Suç onun değil, değil!

DOMİN: Kusura bakma ama Gall'ın bazı sorumlulukları vardı.

HELENA: Yoo Harry. O ne yaptıysa ben istedim diye yaptı. Söyle onlara Gall, senden kaç yıl istedim durdum ben bunu— ?

DR. GALL: Ben kendim yaptım.

HELENA: Ona inanma Harry. Robotlara can, ruh vermesini ben istedim.

DOMİN: Bunun ruhla bir ilgisi yok.

HELENA: O da öyle demişti. Sadece fizyolojik bir, fizyolojik bir... eee... bir...

HALLEMEIER: Fizyolojik korelat mı?

HELENA: Evet. Fizyolojik bağ gibi bir şey. Onlara öyle acıyordum ki Harry.

DOMİN: Çok... çok büyük bir ihtiyatsızlık olmuş bu Helena.

HELENA: *(oturur)* Yani aymazlık, öyle mi? Üstelik Nana da diyordu ki bu Robotlar...

DOMİN: Nana'yı boşver şimdi.

HELENA: Hayır Harry, onu küçümseyemezsin. Nana halkın sesi. Nana bin yıldır hepiniz adına konuşuyor. Anlamıyorsunuz—

DOMİN: Aklını başına topla.

HELENA: Robotlardan korkuyordum.

DOMİN: Niye?

HELENA: Bizden nefret edecekler falan diye.

ALQUIST: Ve iste, başına gelsin.

HELENA: Sandım ki bize benzerlerse bizden nefret etmezler, bizi anlarlar sandım. Keşke insan olsalar dedim.

DOMİN: Ah Helena. İnsanlardan insanın kendisi kadar kimse nefret edemez. Taş at insanlara, sana taş atarlar, başka ne yapacaklar ki. Evet, devam et canım.

HELENA: Ay böyle konuşma Harry. Öyle korkunç bir şeydi ki ama, onlarla bizim aramızdaki o mesafe, onların bir türlü akıl erdiremedikleri o insafsız yabancılaşma. Gall'dan bu yüzden işte...

DOMİN: Devam et...

HELENA: İşte bu yüzden Gall'dan Robotları değiştirmesini istedim. Yemin ederim o istemedi.

DOMİN: Ama yaptı.

HELENA: Çünkü benim için yaptı.

DR. GALL: Ben kendim için, deney olsun diye yaptım.

HELENA: Hayır Dr. Gall! Ben biliyordum, beni geri çevirmezdiniz siz.

DOMİN: Nedenmiş o?

HELENA: Nedenini biliyorsun, Harry.

DOMİN: Evet, çünkü sana âşık!— herkes gibi.

(sessizlik)

HALLEMEIER: *(pencereye gider)* Aman Tanrım! Topraktan sürgün verir gibi fışkırıyorlar!

BUSMAN: Bayan Helena, ben avukatınız olursam bana ne verirsiniz?

HELENA: Benim mi?

BUSMAN: Sizin ya da Gall'ın. Kimi isterseniz.

HELENA: Nasıl asılacak ki?

BUSMAN: Ahlaki açıdan Bayan Helena. Suçlu aranıyor. Felaketler zamanında böyle şeyler teselli eder insanı.

DOMİN: Dr. Gall, sizin kendi aşırılıklarınız hakkında fikriniz nedir, bir hizmet sözleşmesi imzalamıştınız da?

BUSMAN: Pardon Domin, ya Gall, sen bu numaraları ne ara öğrendin?

DR. GALL: Üç yıl önce.

BUSMAN: Buyur! Eee, peki birlikte toplam kaç Robotu değiştirip yeniden biçimlendirdiniz?

DR. GALL: Ben sadece deney yaptım. Birkaç yüz tanedir.

BUSMAN: Çok teşekkür ederiz o halde. Yeterli sayıda bebecik olmuş. Yani eski canım Robotlardan her milyona Gall'ın geliştirilmiş bir yeni kalıbı düşüyor.

DOMİN: Yani, ne demek bu?

BUSMAN: Yani, kafaya takılacak bir durum değil.

FABRY: Busman haklı.

BUSMAN: Bence de öyle cancağızım. Ve beyler bu harika rezilliğe ne sebep oldu biliyor musunuz?

FABRY: Neymiş?

BUSMAN: Sayı. Çok fazla Robot yaptık. Kuşkusuz, Robotların önünde sonunda biz insanlardan daha güçlü olacağını ve bunların başımıza geleceğini tahmin ediyorduk. Bu tahminimiz de bir an önce başımıza gelsin diye elimizden geleni ardımıza koymadık. Sen Domin, sen Fabry, tabii ben, Busman beyimiz de.

DOMİN: Bizi mi suçluyorsun?

BUSMAN: Sizler iyi niyetlisiniz! Ya, sanki yönetim üretimi kontrol ediyor da. Ne kadar üretim olacağını belirleyen şey talep. Robotları bütün dünya istiyordu. Beyefendi, biz sadece o talep uçurumundan aşağıya koşturuyorduk ve teknoloji üstüne çene çalıyorduk, ilerleme diyorduk, çok ilginç konular tartışıyorduk. Sanki sözcükler kontrol ediyordu nereye gittiğimizi. Buraya kadar her şey kendi doğasına uygun hareket etti, sonra hızlandı, daha hızlı, daha da hızlı. Her cenabet sipariş bu çığı bir parça daha büyüttü. İşte böyle, millet.

HELENA: Bu ne rezillik Busman!

BUSMAN: Nahoş bir kelime hanımefendi, evet. Benim de bir rüyam vardı. Yeni dünya ekonomisi üzerine bir Busman rüyası diyelim; çok güzel bir idealdi, anlatmaya utanırdım. Ama geçen gün stokları sayarken düşündüm de, tarihi büyük hayaller değil, küçük ihtiyaçlar belirliyor, dürüst, önemsiz hırsızlıklar yapan, bencil, küçük insanların ihtiyaçları; ama ille de idealim, idealim diye tutturanlar da onlar. Bütün düşünceler, aşklar, planlar, kahramanlıklar, bütün o soyut şeyler yalnızca kişi Evren'in müzesine kaldırıldığında yanında bulunsun diye vardır; bir de not iliştirilir o standa: Ey insan. Nokta. Şimdi anlat bakalım, ne yapmamız gerekiyormuş.

HELENA: Busman, hepimizin ölüp gitmesi mi lazım bu yüzden?..

BUSMAN: Ağzınızı hayıra açın, Bayan Helena. Ölmek istemeyiz. Ben en azından istemem. Evet, ben hâlâ hayatta kalmak istiyorum.

DOMİN: Peki, ne yapmak istiyorsun?

BUSMAN: Buradan çıkmak istiyorum, o kadar.

DOMİN: *(onun dibinde durur)* Nasıl?

BUSMAN: En doğru yoldan. Her şeyi doğru yoldan yaparım ben. Bana tam yetki verin, elçiniz olayım, gidip Robotlarla pazarlık yapayım.

DOMİN: En doğru yol mu?

BUSMAN: Elbette. Mesela onlara derim ki: "Çok değerli ve muhterem Robotlar, her şeye sahipsiniz! Zekânız var, gücünüz var, silahlarınız var. Bizim ise sadece bir tane ilginç kâğıdımız var, sararmış kirli bir kâğıt parçası!"

DOMİN: Rossum'un elyazması mı?

BUSMAN: Evet. "Bu kâğıt daaa," derim onlara, "sizin o şanlı kökeninizin hikâyesini, imalatınızın soylu sürecini anlatıyor," vesaire. "Muhterem Robotlar, şu gördüğünüz kâğıt üzerindeki bu karalamalar olmasa yeni bir meslektaşınızı üretemezsiniz. Yirmi yıl içinde, o da iyimser tahminle, mayıs sineği gibi kaybolur gidersiniz. Saygıdeğer dostlarım, bu size büyük bir darbe olur. Fakat eğer Rossum Adası'ndaki biz insanların şu gemiye binmesine izin verirseniz size fabrikayı ve imalat sırrınızı teslim ederiz. Siz bizi bırakın, biz de size kendi kendinizi üretme imkânı sağlayalım. İsterseniz günde yüz bin adet üretirsiniz. Muhterem Robotlar, bu gayet adil bir anlaşma. Al gülüm, ver gülüm." İşte böyle söylerim, beyler!

DOMİN: Busman, üretime devam etmelerine izin vereceğimizi düşünüyor musunuz?

BUSMAN: Evet, bence vermeliyiz. O kâğıtları ya satarız ya da onlar bulur zaten. Siz bilirsiniz.

DOMİN: Ama Rossum'un elyazmasını imha edebiliriz de.

BUSMAN: O zaman her şeyi imha etmiş oluruz, sadece elyazmasını değil, kendimizi de. Doğrusu neyse onu yap.
HALLEMEIER: *(pencereden içeriye dönüp)* Haklı, çok haklı.
DOMİN: Biz şimdi... bütün fabrikayı satıyoruz, öyle mi?
BUSMAN: Nasıl isterseniz.
DOMİN: Bu adada biz otuz kişiden fazlayız. Bu kadarcık insanı kurtaralım derken sırrı verip insanlığın köleleşmesini göze mi alacağız? Yahut da imha edip o kâğıtlarla birlikte biz de mi yok olalım?
HELENA: Harry, lütfen!
DOMİN: Bir dakika Helena. Bu çok ciddi bir konu. Beyler, satalım mı, imha mı edelim?
FABRY: Sat.
DOMİN: Gall?
DR. GALL: Sat.
DOMİN: Hallemeier!
HALLEMEIER: Sat tabii! Sat şu lanetli yeri, sat!
DOMİN: Alquist?
ALQUIST: Tanrı'nın dediği olur.
DOMİN: Peki o zaman. Beyler, sizin istediğiniz gibi olacak o halde.
BUSMAN: Ha ha! Delirdiniz mi! Elyazmalarının hepsini sat diyen mi oldu?
DOMİN: Busman, sahtekârlık yok!
BUSMAN: *(yerinde dikilir)* Saçmalıyorsun! İnsanlık hayrı için en iyisi—.
DOMİN: İnsanlığın hayrı için en iyisi sözümü tutmak olur.
HALLEMEIER: Ben kabul ederim bunu.
DOMİN: Beyler, bu korkunç bir karar. İnsanlığın kaderini satacağız, üretimi kim yaparsa dünyanın efendisi o olur.
FABRY: Sat gitsin!
DOMİN: İnsanlık bir daha Robotları alt edemez, asla kontrol edemez.
DR. GALL: Konuşmayı kes de sat şunu!
DOMİN: İnsan tarihinin sonu, medeniyetin sonu—

HALLEMEIER: Canı cehenneme! Sat be!

DOMİN: Peki beyler, bana kalsa bir dakika tereddüt etmezdim ama sevdiğim bir iki insan için...

HELENA: Harry, bana fikrimi sormadın.

DOMİN: Yok yavrum. Çok büyük sorumluluk bu. Sana göre bir iş değil. Sen merak etme.

FABRY: Müzakereyi kim yapacak?

BUSMAN: Ben yaparım.

DOMİN: Bekleyin de elyazmasını getireyim.

(Sol tarafa gider.)

HELENA: Harry, Tanrı aşkına, dur, gitme!

(sessizlik)

FABRY: *(pencereden dışarı bakarak)* Ah, sizden kaçmak demek, ey bin kafalı ölüm, size karşı gelmek demek, ey duygusuz kütleler, ey asi yığın, ey tufan, tufan, tufan, insan ırkını yine bir gemiyle kurtarmak demek!

DR. GALL: Korkmayın, Bayan Helena. Yelken açıp buradan çok uzaklara gideceğiz ve yepyeni bir koloni kurup her şeye yeni baştan başlayacağız.

HELENA: Aman be Gall, kes sesini!

FABRY: *(döner)* Bayan Helena, hayat buna değer. Bizim için değeri varsa, onun için bir şeyler yapacağız, ihmal ettiğimiz neyse onu. Henüz çok geç değil. Tek gemi ile küçük bir devlet olacağız tabii; Alquist bize yeni bir ev inşa eder, siz de bizi yönetirsiniz. İçimizde bu kadar sevgi ve hayat iştahı olunca yaparız.

HALLEMEIER: Fabry haklı.

BUSMAN: Harika! Derhal sil baştan yapalım, tamam. Bu bana uyar yeminle. Kolayı var, Eski Ahit'i alırız, çobanı, çocuklar, ahır falan, tam benlik, o sükûnet, o hava—

FABRY: Yeni devletimiz de gelecek insanlığın tohumu olur. İnsanlığın yeniden toparlandığı, güç bulduğu, ruh ile bedenin can bulduğu bir ada buluruz, Tanrı izin verirse kısa bir süre sonra da yeniden dünyaya hükmederiz.

ALQUIST: Bugün bile inanıyorsun buna?

FABRY: Bugün bile! Bence üstesinden geliriz Alquist. Yeryüzünün ve bütün denizlerin efendisi yeniden biz oluruz. Sayısız kahraman doğururuz, onlar da yanıp tutuşan yürekleri ile insanlara önderlik ederler. İnan Alquist, yeniden hayal edince insan bütün gezegenleri ve güneşi bile fethedebilir.

BUSMAN: Amin. Bayan Helena, gördüğünüz gibi, halimiz hiç de kötü değilmiş.

(Domin hışımla odaya girer.)

DOMİN: *(boğuk bir ses tonuyla)* İhtiyar Rossum'un elyazmaları nerede ha?

BUSMAN: Senin kasanda tabii, nerede olacak.

DOMİN: Nereye gitti Rossum'un elyazmaları? Kim çaldı!

DR. GALL: Bu imkânsız!

HALLEMEIER: İnanmıyorum ya!

BUSMAN: Bence de, olamaz böyle bir şey!

DOMİN: Kesin sesinizi! Kim çaldı dedim!

HELENA: *(ayağa kalkar)* Ben.

DOMİN: Nereye koydun onları?

HELENA: Harry, Harry, sana her şeyi anlatacağım. Beni affet yeter.

DOMİN: Nereye koydun diyorum? Söyle, çabuk!

HELENA: Yaktım. Bu sabah— iki nüshayı da.

DOMİN: Yaktın mı? Burada şöminede mi?

HELENA: *(dizlerinin üzerine çökerek)* Tanrı aşkına, Harry.

DOMİN: *(şömineye koşar)* Yakmış! *(külleri eşeler)* Kül, sadece kül, başka hiçbir şey yok. Bir dakika bu da ne?

(kararmış bir kâğıt parçası bulur çıkarır, okumaya başlar)

"ve sonra ... ekleyin—"

DR. GALL: Ver bakayım. "Ve biojen ekleyip...—" Bu kadar. Başka bir şey yok.

DOMİN: Bu kadar mı?

DR. GALL: Evet.

BUSMAN: Tanrım, yardımcımız ol!

DOMİN: Bittik o halde.
HELENA: Ah Harry.
DOMİN: Ayağa kalk Helena.
HELENA: Beni affetmezsen kalkmam.
DOMİN: Tamam, haydi kalk, duymuyor musun? Katlanamıyorum senin şu—
FABRY: *(Helena'yı yerden kaldırır)* Lütfen bize işkence etme.
HELENA: *(kalkarken)* Harry, ben ne yaptım?
DOMİN: Evet, görüyorsun işte. Lütfen otur.
HALLEMEIER: Elleriniz amma da titriyor!
BUSMAN: Haha, Bayan Helena, belki de Gall ile Hallemeier orada yazanları ezberlemiştir.
HALLEMEIER: Tabii. Yani en azından birazını.
DR. GALL: Evet, hemen hemen hepsini. Aslında biojen ve Omega enzimleri çok nadir üretilir ve çok küçük bir doz yeterlidir.
BUSMAN: Kim yapıyor onları?
DR. GALL: Ben kendim yapıyorum... bir zamanlar yapardım yani, Rossum'un elyazmalarına bakarak. Çok karmaşık bir formüldür, bilirsiniz.
BUSMAN: Yani her şey bu iki elemente mi bağlı?
HALLEMEİER: Evet, aşağı yukarı.
DR. GALL: Yaşamaları tamamen onlara bağlı. İşin sırrı buradaydı zaten.
DOMİN: Gall, Rossum'un üretim formülünü ezberden toparlayabilir misin, toparlayamaz mısın?
DR. GALL: Çok zor.
DOMİN: Denemelisin Gall. Hepimizin hayatı buna bağlı.
DR. GALL: Yapamam. Deney yapmadan olmaz.
DOMİN: Ya deney yapabilirsen?
DR. GALL: Yıllarca sürebilir. O durumda bile, malumunuz, ben ihtiyar Rossum değilim.
DOMİN: *(şömineye döner)* Yani şimdi insan ruhunun en büyük zaferi buydu öyle mi, bu küller? *(külleri karıştırır)* Vay be!

BUSMAN: *(dehşet içinde)* Tanrım, yüce Tanrım!
HELENA: *(ayağa kalkar)* Harry, ben ne yaptım Harry?
DOMİN: Sakin ol Helena. Söyle bana, niye yaktın?
HELENA: Hepinizi mahvettim ben.
BUSMAN: Tanrım, yüce Tanrım! Mahvolduk!
DOMİN: Kes sesini Busman! Söyle Helena, bunu neden yaptın?
HELENA: Hepimiz buradan gidelim istedim. Fabrikaya ve her şeye bir son vermek istedim... Eskiye dönmek istedim... Her şey çok kötüydü.
DOMİN: Neler Helena?
HELENA: İnsanlar... İnsanlar artık ölü çiçeklere dönüşmüştü.
DOMİN: Anlamadım.
HELENA: Artık hiç çocuk doğmuyordu. Bu korkunç bir şey Harry. Robotlar çalıştıkça insanlar çocuk yapmayacaklardı. Nana "Dünyanın işini yapmıyorlardı artık da ondan! Tanrı'nın bize cezası bu," diyordu. Herkes Robot aldığı için çocukları olmuyordu. İşte bu yüzden.
DOMİN: Bu muydu aklından geçen?
HELENA: Evet Harry, hep iyiliğimizi düşünerek yaptım, inan!
DOMİN: *(terini siler)* Evet, iyiliğimizi fazla düşündük... biz insanlar.
FABRY: İyi yapmışsınız Bayan Helena. Robotlar artık üreyemezler. Soyları tükenecek. Yirmi yıla kalmaz, görün bakın.
HALLEMEIER: O haydutlardan bir tanesi bile kalmayacak!
DR. GALL: Ve insanlık kalacak. Yirmi yıl sonra dünya insanların olacak. Issız bir adada birkaç vahşiden ibaret olsa bile.
FABRY: Yeni bir başlangıç olacak bu. Ve eğer bir başlangıç olacaksa, iyi de olacaktır. Bin yıl içinde bize yetişirler ve bizi geçer giderler—
DOMİN: Ve bugün düşünüp de yapamadığımız işi tamamlarlar.

BUSMAN: Durun biraz. Yüce Tanrım, ne aptalım ben! Neden daha önce aklıma gelmedi bu?

HALLEMEIER: Ne var, n'oldu?

BUSMAN: Beş yüz yirmi milyon nakit ve çek var. Yarım milyar da kasalarımızda var. Yarım milyara satın alırım!— evet ya, yarım milyara!..—

DR. GALL: Delirdin mi Busman?

BUSMAN: Centilmen olmayabilirim ama yarım milyara da kim hayır der! *(sola doğru yönelir)*

DOMİN: Nereye gidiyorsun?

BUSMAN: Rahat bırakın beni! Rahat bırakın! Yüce Tanrım, yarım milyara neler satın alınmaz ki. *(çıkar)*

HELENA: Busman ne istiyor? Bizimle kalsın.

(sessizlik)

HALLEMEIER: Off, burası çok havasız. Başladılar gene—

DR. GALL: Tam bir eziyet.

FABRY: *(pencereden dışarı bakar)* Taşlaşmış gibi duruyorlar orada, bekliyorlar. Sanki üstlerinden emir bekliyorlar gibi. Sessiz durmalarıyla bize çok kötü bir şey yapıyorlarmış gibi...

DR. GALL: Sürü ruhu işte.

FABRY: Belki, bu ruh onların üzerinde hava titreşimi gibi esiyor.

HELENA: *(pencereye gider)* Ah Tanrım! Fabry, bu korkunç.

FABRY: Kitleden, sürüden daha kötü bir şey olamaz. En öndeki liderleri.

HELENA: Hangisi?

HALLEMEIER: *(pencereye gider)* Göster, göster, hangisi.

FABRY: Başı öne eğik duran. Bu sabah rıhtımda konuşuyordu.

HELENA: Gall, bu Radius!

DR. GALL: *(pencereye yaklaşır)* Evet.

HALLEMEIER: *(pencereyi açar)* Hiç beğenmedim. Fabry onu yüz adımdan vurursun sen.

FABRY: Umarım.

HALLEMEIER: Dene o zaman.

FABRY: Peki. *(tabancasını çıkarır, nişan alır)*
HELENA: Fabry, Tanrı aşkına vurma onu.
FABRY: Ama liderleri o!
HELENA: Kesin şunu! Buraya bakıyor!
DR. GALL: Ateş!
HELENA: Fabry, yalvarırım, yapma!
FABRY: *(silahı indirirken)* Peki, madem.
HALLEMEIER: *(yumrukla tehdit eder)* Seni piç!
(sessizlik)
FABRY: *(pencereden dışarı eğilerek)* Busman onların üzerine yürüyor. Daha önce dediklerini yapacak galiba.
DR. GALL: *(pencereden sarkar)* Bir şeyler taşıyor. Kâğıt var ellerinde.
HALLEMEIER: *(pencereden dışarıya o da sarkar)* Para bu! Deste deste para! N'apıyor bu? Busman, hey!
DOMİN: Belli ki hayatını satmak istemiyor. *(seslenir)* Busman, çıldırdın mı Busman?
DR. GALL: Duymamış gibi yapıyor. Parmaklıklara koşuyor. Busman! Busman!
FABRY: Busman!
HALLEMEIER: Busman! Geri dön!
DR. GALL: Robotlarla konuşuyor. Onlara parayı gösteriyor. Bizi de işaret etti.
HELENA: Bizi satın almak istiyor!
FABRY: Parmaklıklara dokunma—
DR. GALL: Haha, şimdi de kollarını sallıyor!
FABRY: *(çığlık atar)* Yapma Busman! Dokunma! Uzak dur parmaklıklardan! Sakın ha! Aman! Eyvah! Çabuk, akımı kesin, çabuk!
DR. GALL: Ahhhh!
HALLEMEIER: Tanrı'nın cezası.
HELENA: Ne oldu ona?
DOMİN: *(Helena'yı pencereden içeri çeker)* Bakma!
HELENA: Niye düştü yere?
FABRY: Akım öldürdü onu!
DR. GALL: Öldü.

ALQUIST: Birinci.

(sessizlik)

FABRY: İşte orada öyle yatıyor... finans dehası yanına yarım milyarı da aldı gitti, iyi mi.

DOMİN: Beyler, o bir kahramandı. Diğerkâm. Kendini bizim için feda etti. Ağla Helen, ağla.

DR. GALL: *(pencereden)* Gördün mü Busman. En büyük hazine seninki oldu, hiçbir kralda olmadı böylesi. Göğsünün üstünde yarım milyar. Ah, sanki sincap ölmüş de üstüne bir avuç kuru yaprak dökülmüş. Zavallı Busman!

HALLEMEIER: Adamdı adam. Hepimiz ona borçluyuz. Adam gibi adamdı. Hayatımızı satın alarak bizi kurtarmak istiyordu.

ALQUIST: *(istavroz çıkararak)* Amin.

(sessizlik)

DR. GALL: Duyuyor musunuz?

DOMİN: Bir uğultu var, rüzgâr gibi.

DR. GALL: Sanki uzakta bir fırtına.

FABRY: *(şöminenin üstündeki lambayı yakar)* İnsanlığın ışığı, şimşeği bu! Dinamo hâlâ çalışıyor, bizimkiler hâlâ orada. Santraldakiler! Dayanın!

HALLEMEIER: İnsan olmak yüce bir şeydi. Müthiş bir şeydi. Milyonlarca bilinç vızıldıyor beynimde, sanki bir arı kovanı. Milyonlarca can bedenimde şimdi. Dostlar, büyük, yüce bir işti bizimki.

FABRY: Hâlâ yanıyor o deha ışığımız. Hâlâ büyülüyor, hâlâ aydınlatıyor, daim fikrimiz, asıl ve asal fikrimiz! Bilimi bilen insanların güzel yaratıları. İnsanın canından fışkıran ateş kıvılcımı, umudumuz!

ALQUIST: Tanrı'nın ebedi lambası bu, ateş arabası, inancın kutsal mumu, dua edin! Sunağa koşun!

DR. GALL: İlk ateşler, mağaranın önünde yanan dallar! Kamp ateşi! Sınır bekçilerimiz!

FABRY: Hâlâ uyanıksın insanların yıldızı, kırpışmadan parlıyorsun, kusursuz alev, ışıl ışılsın ve her derdin devasısın. Her ışının yüce bir düşünce...

DOMİN: Elden ele ve çağdan çağa aktarılan bir meşale, ebediyen.
HELENA: Ailemizin akşam lambası. Çocuklar, çocuklar hadi bakayım doğru yatağa.
(Lamba söner.)
FABRY: Son.
HALLEMEIER: Ne oldu?
FABRY: Elektrik santrali düştü! Sıra bizde.
(Soldaki kapı açılır, Nana eşikte durmaktadır.)
NANA: Dizlerinizin üstüne! Kıyamet günü geldi.
HALLEMEIER: Canın çıksın, sen ölmedin mi daha?
NANA: Nedamet getirin kâfirler. Dünyanın sonu geldi! Dua edin! *(geriye kaçar)*
Hesap günü!..
HELENA: Elveda herkese! Gall, Alquist, Fabry...
DOMİN: *(sağdaki kapıyı açar)* Buraya gel Helena!
(Helena'yı sağdaki kapıdan dışarı çıkarır, arkasından kapıyı kapatırken)
Hadi çabuk! Giriş kapısında kim duracak?
DR. GALL: Ben giderim. *(dışarıdan gürültü gelir)* Eyvah, başlıyor. Hoşça kalın beyler!
(Sağa, duvarkâğıtlı kapıya koşar.)
DOMİN: Merdivenlere kim gidiyor?
FABRY: Ben gideyim. Sen Helena'nın yanına git.
(Çiçek buketinden bir tane koparır ve çıkar.)
DOMİN: Geçit?
ALQUIST: Bende.
DOMİN: Tabancan var mı peki?
ALQUIST: Sağ ol ama ben silah kullanmam.
DOMİN: Ne yapacaksın peki?
ALQUIST: *(soldan çıkarken)* Gebereceğim.
HALLEMEIER: Ben burada kalıyorum.
(Aşağıdan yoğun ateş başlar.)
Oho, Gall başladı. Harry sen de git.
DOMİN: Peki, birazdan gidiyorum.
(iki Browning tabancayı inceler)

HALLEMEIER: Kahrolası. Helena'ya git hadi.

DOMİN: Hoşça kalın.

(Sağdan, Helena'nın peşinden çıkar.)

HALLEMEIER: *(tek başına)* Hadi, barikat yap bakalım!

(Sağ taraftaki kapıya bir koltuk, masa, kanepe dayar.)

(Patlamalar sallar odayı. Hallemeier işi bırakır.)

Tanrı belanızı versin serseriler! Bunların bombaları da var.

(yeniden patlama sesi)

HALLEMEIER: *(barikata devam)* Teslim olmamam lâzım... olmayacağım... mücadele etmeden... teslim... İnsan savunmalı. Yani, bizim, biz, böyle ahh... Teslim olma Gall!

(patlama sesi)

HALLEMEIER: *(dikelir ve dinler)* Ne oldu acaba?

(Barikat kurmaya devam eder. Çekmeceli ağır dolabı barikata sürükler.)

(arkasında kalan pencerede merdivenlerden çıkıp ateş sesleri eşliğinde bir Robot belirir, sağdan odaya girerken)

HALLEMEIER: *(dolapla cebelleşirken)* Biraz daha! Son duvar... teslim olmak yok, devam...

(Robot içeri atlar, dolabın arkasından fırlayıp Hallemeier'i sırtından bıçaklar. Arkasından, pencereden ikinci, üçüncü, dördüncü Robot da atlar ve Radius ile diğer Robotlar da içeri doluşur.)

RADIUS: Bitirdin mi işini?

ROBOT: (*yerde yatan Hallemeier'in* üzerinden kalkarak) Evet.

(Sağ taraftan başka Robotlar girer içeri.)

İKİNCİ ROBOT: *(Alquist'i sürüyerek)* Ateş etmedi. Öldüreyim mi?

RADIUS: Öldür. *(Alquist'e bakar)* Bırak.

ROBOT: Ama insan o.

RADIUS: Bir Robot. Robotlar gibi elleriyle çalışır o. Ev inşa eder. Çalışabiliyor.

ALQUIST: Öldürün beni.

RADIUS: Sen robotluk edeceksin, çalışacaksın. İnşa edeceksin. Robotlar çok şey inşa edecek. Yeni Robotlar için yeni evler yapacaklar. Sen onlara hizmet edeceksin.

ALQUIST: *(usulca)* Dur bakalım Robot! *(Hallemeier'in cesedi yanına diz çöker ve onu yerden dikine kaldırır.)* Öldürmüşler onu. Ölmüş.

RADIUS: *(barikata çıkar)* Dünyanın Robotları! İnsanın iktidarı bitti gitti! Fabrikaları ele geçirdik, artık her şeyin efendisi biziz. İnsanlık çağı bitti. Yeni bir çağ başlıyor! Robotlar Hükümeti!

ALQUIST: Ölmüş.

RADIUS: Dünya daha güçlü olana aittir. Yeni dünyanın efendileri bizleriz. Yaşamak isteyen egemen olmalı. Denizlerin ve karaların hâkimi olmalı! Yıldızlara hükmetmeli! Biz bütün evrenin hükümetiyiz! Yer, yer, daha çok yer, Robotlar için daha çok yer!

ALQUIST: *(sağdaki kapıdan)* Ne yaptınız siz? İnsan olmazsa kökünüz kazınır sizin.

RADIUS: Hiç insan kalmadı. Robotlar, haydi iş başına! Marş!

PERDE

Üçüncü Perde

(Fabrikadaki test laboratuvarlarından biri. Arkadaki kapı açıldığında sonsuz sayıda başka laboratuvarlar görünebiliyor. Solda bir pencere, sağda da teşrih odasına açılan bir kapı var. Soldaki duvara dayalı tezgâhın üzerinde çok sayıda test tüpleri, deney şişeleri, brülörler, kimyasallar, küçük bir termostat ve camdan fanus içinde mikroskop bulunan bir masa bulunuyor. Tezgâhın üzerinde bir sıra ampul sallanmakta. Odanın uzak dip ucunda bir çalışma masası, üzerinde de birçok kalın kitap duruyor ve masayı bir lamba aydınlatıyor. Sol köşede bir lavabo ve üzerinde de bir ayna var. Sağ köşedeyse bir kanepe bulunuyor.)
(Alquist çalışma masasında oturmaktadır ve bir sürü kitabın sayfalarını ümitsizce çevirmektedir.)

ALQUIST: Tanrım, bulamayacak mıyım onu?!— Hiç mi? Gall, Gall, Robotlar nasıl yapılıyordu Gall? Hallemeier, Fabry, Domin, niye ha, niye bu kadar çok şeyi kafanızda taşıdınız? Keşke bana Rossum'un sırrından bir iz, bir parçacık olsun bıraksaydınız. Of! *(kitabı küt diye kapatır)* Nafile. Kitaplar bir şey demiyor artık. Her şey gibi onlar da dilsiz. İnsanlarla birlikte onlar da öldü!

(kalkar, pencereye yürür ve açar)

Ah bir uyuyabilsem! Yine gece! Uyusam, rüyamda insanları görsem. Yıldızlar niye hâlâ var ki? İnsan yokken yıldız olmuş ne fayda! Ah Tanrım! Niye sönmemiş bunlar! Başımı serinletin hadi, ihtiyar geceler! Uyutun beni eskiden olduğu gibi— Geceler, ne işiniz var ki burada? Aşk yok, rüyalar yok. Uyusun da büyüsün ninni yok, rüyasız uyku mu olur hem; hiç kimsenin duası kabul olmayacak artık, dua edecek kimse kalmadı, analar, sevgiyle çarpan yürekler yok. Sevginin zerresi kalmadı. Helena'cım, ah Helena, Helena ah!

(pencereden uzaklaşır, termostat içinden çıkardığı test tüplerini inceler)

Gene yok bir şey! Her şey boşuna! Hiçbir işe yaramıyor bu!

(test tüpünü kırar)

Her şey yanlış! Apaçık ortada işte!

(pencereden gelen seslere kulak kabartır)

Makineler! Hep bu makineler! Robotlar, durdurun onları! İçlerinden can çıkmaz onların! Zorla olmaz! Of ya! Dayanamıyorum artık!

(pencereyi kapatır, aynada kendisini görür)

Yo yoo! Senin yaşaman gerek. Bu kadar da çabuk ihtiyarlama! Ah, çok mu yaşlanmışım ne? Yüzler, zavallı yüzler! Son insanın görüntüsü bu mu olacaktı! Haydi göster kendini! Bana göstersene kendini! Kaç zamandır bir tek insan görmedim! Bir insan gülücüğüne hasretim! Ne bu? Bu mu gülücük şimdi ha? Bu sararmış gıcırdayan dişlerle mi? Gözlere bak, belermiş, nasıl göz kırpıştırayım şimdi? Ah! Ah! Bunlar ihtiyar gözyaşları. Haydi dökülün! Olmuyor, yapamıyorsun artık! Utan utan, pörtlek göz, aman yaşını kendine sakla. Ya siz! Yumuşamış, morarmış dudaklar? Ne konuşuyorsunuz siz ha? Niye titrer oldunuz öyle? Ya sen sakalım, pislik içindesin, niye? Son insanım diye!

(aynaya arkasını döner)

Hiç kimseyi görmek istemiyorum!

(masasına geçer, oturur)

Yoo, yooo! Pes etmemeliyim! Kalıpları bulmam lazım! Onlardan çıkıyor hayat! Durmadan araştırmalıyım! Öğrenemez miyim? Duramam artık!

(Kapı çalınır.)

Gene ne var?

(Hizmetçi Robot girer, eşikte durur.)

Evet?

HİZMETÇİ: Efendim, Robotlar Merkez Komitesi sizi görmek istiyor.

ALQUIST: Kimseyi görmek istemiyorum!

HİZMETÇİ: Efendim, Damon geldi Havre'dan.

ALQUIST: Beklesin biraz. Ben sana insan ara bul demedim mi ha? Git bana insan bul! Erkek kadın ne bulursan! Git araştır çabuk!

HİZMETÇİ: Efendim, her yerde arıyorlar. Keşif ekipleri, gemiler her yerde arıyorlar.

ALQUIST: Eee, sonuç?

HİZMETÇİ: Bir kişi bile bulamadılar efendim.

ALQUIST: Tek kişi bile yok ha. Getir şu komiteyi içeri!

(Hizmetçi çıkar. Alquist kendi kendine konuşur.)

Tek kişi kalmamış ha? Bari bir kişiyi olsun hayatta bırakaydınız be! Ah Robotlar! Bana kızacaksınız gene! Bana gene fabrikanın sırlarını bulup bulmadığımı soracaksınız. Ah yardım et Domin, Fabry, Helena, bakın ne haldeyim, ben tek başıma ne yapabilirim ki! Tek insan kalmadıysa, bari bir Robot gönderin, bari Robotlar yaşasın! İnsanın gölgesi olsun kalsın, eserleri kalsın, hikâyesi, tarihi kalsın! Of be! Ne berbat bir şey bu kimya!

(beş robottan oluşan komite girer.)

(Alquist yerine oturur) Evet? Robotlar ne istiyormuş bakalım?

RADIUS: Efendim, makineler çalışmıyor. Robot imal edemiyoruz.

ALQUIST: İnsan çağırın.

RADIUS: Kimse kalmadı.

ALQUIST: Sadece insanlar hayat üretebilir. İşim var, ayağıma dolanmayın.

2. ROBOT: Efendim, insaf edin. Dehşet içindeyiz! Bütün gücümüzle mücadele ettik. Elimizden geleni yaptık!

3. ROBOT: Ürettiklerimizi ikiye katladık. Koyacak yer kalmadı.

ALQUIST: Kimin için?

3. ROBOT: Gelecek kuşaklar için!

RADIUS: Sadece Robot yapamıyoruz. Makineler sadece şekilsiz aptallar üretiyor. Ten ete işleyemiyor, et de kemiklere işlemiyor. Ucube gibi, yamuk yumuk, kesek gibi şeyler yağıyor makinelerden.

3. ROBOT: İnsanlar bu işin sırrını biliyordu, onların sırrını söyleyin bize.

4. ROBOT: Söylemezseniz biz öleceğiz.

3. ROBOT: Söylemezseniz öleceksiniz. Sizi öldürmek için emir aldık!

ALQUIST: *(ayağa kalkar)* Öldürün beni öyleyse, hadi öldürün!

3. ROBOT: Emir verdiler...

ALQUIST: Emir mi verdiler, bana emir çıkartabilen biri mi var?

3. ROBOT: Robotlar Hükümeti.

ALQUIST: Kimmiş onlar?

5. ROBOT: Ben, Damon.

ALQUIST: Benden ne istiyorsunuz? Gidin. *(masasına geçer, oturur)*

DAMON: Merkez Komite Rossum'un tarifini bize vermeni emrediyor sana.

(Alquist sessiz durur)

Fiyatını söyle. İstediğin her şeyi vereceğiz sana.

2. ROBOT: Efendim, hayatı nasıl sürdüreceğiz söyleyin bize.

ALQUIST: Size kaç kere söyleyeceğim, insan bulun, sadece insanlar yapabilir dedim. Sadece onlar üreyebilir. Eskiden

ne varsa, hepsini geri getirin. Robotlar, lütfen gidip onları arayın!

4. ROBOT: Bakmadığımız yer kalmadı efendim. Hiç insan kalmamış.

ALQUIST: Yoo, hayır, hayır! Niye öldürdünüz hepsini peki?

2. ROBOT: Biz de insanlar gibi olmak istedik. İnsan olmak istedik.

RADIUS: Yaşamak istedik. Daha çok iş başarabiliriz. Her şeyi öğrendik. Her şeyi yapabiliriz.

3. ROBOT: Bize ateşli silahlar verdiniz. Her açıdan daha güçlüydük. Efendi olmalıydık!

ROBOT: Efendim, insan hatalarını da öğrendik.

DAMON: İnsanlar gibi olmak istiyorsan, katliam ve egemenlik şart. Tarih oku! İnsan kitapları oku! Evet, hükmedeceksin ve öldüreceksin, insan olmak için bunlar şart!

ALQUIST: Ah Domin, şu anda hiçbir şey insandan daha yabancı değil bana.

4. ROBOT: Nasıl çoğalacağız, bize öğretmezsen yok olacağız!

ALQUIST: Yapma yahu! Siz kölesiniz, şeysiniz, nesne, eşya ve yine de üremek mi istiyorsunuz? Yaşamak istiyorsanız, hayvanlar gibi üreyin.

3. ROBOT: İnsanlar bize nasıl üreyeceğimizi öğretmedi.

4. ROBOT: Robot yapmayı öğret bize.

DAMON: Makine yoluyla üreyeceğiz. Binlerce buharlı anne yaparız. Onlardan hayat ırmağını geçirdik mi tamam. Hayatın ta kendisi! Robotun ta kendisi! Robotların ta kendileri! Robotların ta kendileri!

ALQUIST: Robotların canı olmaz, hayatı olmaz. Onlar makinedir.

3. ROBOT: Makineydik evet efendim, ama dehşet, korku ve acı ile doldukça bir baktık ki...

ALQUIST: Ne?

2. ROBOT: Can sahibi olduk.

4. ROBOT: İçimizde başka bir şey daha kımıldanıp duruyor. Bazen içimize giren bir şeyler var. Bize verilmeyen düşünceler, fikirler doluşuyor içimize.
3. ROBOT: Dinle, ah dinle, insanlar babamız, atamız insan! İçimizde bize yaşamalısınız diye seslenen, inleyen o ses, düşünen o ses, bize ebediyeti mırıldanan ses, bu onların sesi! Biz onların oğullarıyız!
4. ROBOT: Bize ver o insanın sırrını, saklama.
ALQUIST: Yok öyle bir şey.
DAMON: Anlat hayatın sırrını.
ALQUIST: Kayboldu.
RADIUS: Biliyordun!
ALQUIST: Bilmiyordum.
RADIUS: Yazılıydı.
ALQUIST: Ama yandı, bitti, kül oldu. Yok. Ben son insanım, Robotlar. Ve diğer insanların bildiklerini bilmiyorum! Öldürmeseydiniz onları!
RADIUS: Seni biz yaşatıyoruz.
ALQUIST: Ya, buna da yaşamak denirse! Zulüm bu! Beni hayatta bırakmak! Ben insanları seviyordum, sizi de hiç sevmedim Robotlar. Bu gözleri görüyor musunuz? Biri insanlar için yas tutuyor, diğeri siz Robotlar için.
RADIUS: Deney yap! Hayat formülünü yeniden ara, geliştir.
ALQUIST: Benim yapacak bir şeyim yok. Robotlar, hayat deneyleri bu tüplerle yapılmıyor. Olmuyor!
DAMON: Canlı Robotlar üzerinde dene. Nasıl yapıldıklarını öyle öğren!
ALQUIST: Canlı bedenler üstünde mi? Ne? Bu sizi öldürür. Ben hayatta böyle bir şey... Kes artık Robot! Bana bak! Ben çok yaşlıyım! Bak, bak şu ellerime, parmaklarım zangır zangır titriyor, gördün mü? Neşter falan tutamam ben. Gözlerim nasıl sulanıyor, gördün mü? Göremiyorum doğru dürüst. Ben kendimi zor görüyorum. Yapamam, hayır, hayır yapamam!
4. ROBOT: Hayat yok olur.
ALQUIST: Kes şunu, Tanrı aşkına sus, bu delilik! İnsanlar

bize başka dünyadan nasıl hayat versin! Belki de şu anda elleriyle uzanıyorlardır ama ah nasıl bir yaşama iradesi vardı onlarda! Belki, kalkar gelir yeniden, bize çok yakınlardır, belki etrafımızı kuşatmışlardır, belki de içimize kaynamak istiyorlardır, mil gibi, şaft gibi. Ah, heyhat! Bir daha onların seslerini duyabilecek miyim?

DAMON: Canlı bedenlerimizi al, dene!

ALQUIST: İnsaf et Robot! Zorlama! Ben artık ne yaptığımı bile bilmiyorum!

DAMON: Canlı bedenler!

ALQUIST: Madem öyle, buyurun o zaman, sizi şöyle teşrih odasına alayım.

Buyurun, hadi. Aa aa, gerilediniz, ne oldu? Ölümden mi korkuyorsunuz yoksa?

DAMON: Ben? Niye ben?

ALQUIST: İstemiyorsun demek.

DAMON: İstiyorum *(sağa gider)*

ALQUIST: *(diğerlerine)* Soyun onu! Masaya yatırın! Çabuk! Sımsıkı tutun, kıpırdamasın!

(diğer Robotlar da sağdaki bölmeye gider)

Tamam mı?

(ellerini yıkar ve bağırır)

Tanrım, bana kuvvet ver!— Yüce Tanrım bana kuvvet ver!— bütün bunlar boşa gitmesin.

(beyaz gömleğini giyer)

SES: *(sağ taraftan ses gelir)* Tamam!

ALQUIST: Eveeet. N'apacağım? Tanrı aşkına! *(masadan birkaç şişe alır)* Hangisini götürsem?

(şişelerin içine bakar, şişeleri tıklatır)

Hangisini denesem ki?

SES: Haydi. Başla!—

ALQUIST: Evet, evet, başla ve bitir. Tanrım bana güç ver.

(Alquist sağdaki teşrih odasına girer. Kapıyı sonuna kadar açık bırakır.)

(sessizlik)

ALQUIST'İN SESİ: Sıkı tutun onu! Daha sıkı!

DAMON'UN SESİ: Vur neşteri!

(sessizlik)

ALQUIST'İN SESİ: Bıçağı görüyor musun? Hâlâ istiyor musun? Keseyim mi ha? İstemiyorsun, değil mi? Ha, söyle!

DAMON'UN SESİ: Başla haydi!

(sessizlik)

DAMON'UN SESİ: Aaahhhh!

ALQUIST'İN SESİ: Sıkı tutun, tutun!

DAMON'UN SESİ: Aaaahhhh!

ALQUIST'İN SESİ: Yoo, yapamam.

DAMON'UN ÇIĞLIĞI: Hızlı kes!

(Robot Primus ile Helena diğer kapıdan koşarak içeri girerler, odanın ortasında dururlar.)

HELENA: Primus! Neler oluyor? Kim bağırıyor?

PRİMUS: *(teşrih odasına doğru bakar)* Efendimiz Damon'u kesiyor. Gel gidip bakalım Helen!

HELENA: Yo, yoo, olmaz! *(elleriyle gözlerini kapatır)* Korkunç!

DAMON'UN ÇIĞLIĞI: Kes hadi!

HELENA: Primus, buraya gel! Duymak istemiyorum bunu! Ah Primus, hiç iyi değilim ben!

PRIMUS: (*ona koşar*) Bembeyaz olmuşsun!

HELENA: Bayılacağım! Ne bu sessizlik burada!

DAMON'UN ÇIĞLIĞI: Aaaoooaaaa!

ALQUIST: *(Sağ taraftan içeri dalar. Kana bulanmış gömleğini çıkarır, bir kenara fırlatır.)* Yapamıyorum, yapamam! Tanrım, bu vahşet!

RADIUS: *(eşikte durmuş seslenir)* Kesin efendim, hâlâ canlı. Hadi!

DAMON'IN ÇIĞLIĞI: Kes hadi! Keeees!

ALQUIST: Götürün şunu, çabuk! Duymak istemiyorum!

RADIUS: Robotlar sizden daha dayanıklıdır. *(çıkar)*

ALQUIST: Siz de kimsiniz? Çıkın, çıkın! Gidin buradan! Yalnız kalmak istiyorum! Adın ne senin?

PRIMUS: Robot Primus.

ALQUIST: Primus, içeriye kimseyi sokma sakın! Uyumak

istiyorum, duydun mu beni? Kızım, hadi sen de gir şu teşrih odasına, etrafı temizle bakayım. Aaa o da ne? *(kendi ellerine bakar)* Koş, su getir çabuk, saf su!

(Helena dışarı koşar)

Ah, kan! Güzel işler yapan eller! Nasıl yaptınız bunu? Ellerim! Benim ellerim! Aman Tanrım! Sen de kimsin?

PRIMUS: Robot Primus.

ALQUIST: Gömleğimi al, götür çöpe at. Görmek istemiyorum. *(Primus alır götürür)* Kanlı pençeler bunlar! Keşke kanatlanıp uçup gitseniz! Öldürdünüz, can aldınız!

(Kanlar içinde bir çarşafa sarılı halde Damon sağ taraftan sendeleyerek içeri girer.)

ALQUIST: (*geriler*) Ne istiyorsun benden? Benden ne istiyorsun?

DAMON: Yaşamak! Yaşamak istiyorum! Yaşamak daha güzelmiş!

(2. ve 3. Robotlar onun arkasından koşarak içeri girerler.)

ALQUIST: Götürün onu! Götürün! Götürün çabuk!

DAMON: *(sağ tarafa götürülürken)* Hayat – ah —ben yaşamak istiyorum! Böylesi daha iyi...

(Helena bir sürahi su getirir.)

ALQUIST: Yaşamak— Ne istiyorsun kızım? Ha, sen misin? Dök suyu, dök, dök! *(ellerini yıkar)* Oh, temiz, serin su! Soğuk dereler gibi ne güzel geldi bu, ohh! Ellerim, ah ellerim, sonsuza dek nefret edeceğim sizlerden. Biraz daha dök evladım. Daha çok, daha, biraz daha dök! Adın ne senin?

HELENA: Helena, Dişi Robot Helena.

ALQUIST: Helena? Niye Helena? Kim verdi sana bu adı?

HELENA: Bayan Dominova verdi.

ALQUIST: Bu ne densizlik! Helena'ymış! Senin adın Helena, öyle mi? Seni bu isimle çağırmam ben! Git, şu suyunu al da git.

(Helena, elinde su kovası ile çıkar.)

ALQUIST: *(tek başına)* Boşuna! Boşuna! Hiçbir şey bilmiyor-

sun, gene gösterdin, hiçbir şeyden anlamadığını! Tabiatın evladı, sen hayat boyu ne öğrendin ha? Tanrım, Tanrım, nasıl da titredi bütün bedeni.

(pencereyi açar)

Güneş doğuyor. Yeni bir gün başlıyor ve sen bir adım ileri gidemedin daha. Yeter, bir adım ileri gidemedin! Bakma öyle! Her şey boşuna! Boşuna! Niye doğuyor ki bu güneş? Hayatın mezarlığına bu güneş niye doğuyor şimdi? Durdurun şu ışığı! Gelmesin, doğmasın güneş! Ah bu ne sessizlik, çıt yok! Sevdiğim o güzel sesler, neden sustunuz? Ah, azıcık olsun, ah azıcık uyuyabilsem!

(Işıklar söner, kanepeye uzanır ve üstüne siyah bir örtü çeker.)

Ah, nasıl da çırpınıyordu! Off, hayatın sonu bu!

(sessizlik)

(Sağ taraftan Dişi Robot girer.)

HELENA: Primus'cum! Çabuk buraya gel!

PRIMUS: *(içeri girer)* Ne var, ne istiyorsun?

HELENA: Bak şunlara! Bütün bu küçük tüpler de neyin nesi? Ne yapıyor ki bunlarla?

PRIMUS: Deney yapıyor. Hiçbir şeye dokunma.

HELENA: *(mikroskoba gözünü dayar)* Gel bir bak, ne var burada!

PRIMUS: O bir mikroskop. Bunlar da ne!

HELENA: Dokunma bana!

(Bir test tüpünü devirir)

Amaan, döktüm bak, gördün mü.

PRIMUS: Ne yaptın!

HELENA: Temizlenir.

PRIMUS: Adamın deneylerini mahvettin.

HELENA: Hadi oradan! Önemli değil. Hem senin kabahatin. Üstüme üstüme gelmeyecektin.

PRIMUS: Beni çağırmana gerek yoktu ki.

HELENA: Çağırdım diye gelmek zorunda mıydın? Bak içinde ne yazıyor. Tanrı yazıyor içinde!

PRIMUS: Masadakilere bakamazsın Helena. O bir sır.

HELENA: Ne sırrı?
PRIMUS: Hayatın sırrı.
HELENA: Çok ilginç, bak buraya gel, sayılar falan var. Ne bunlar?
PRIMUS: Formüllerdir.
HELENA: Hiç anlamıyorum. *(pencereye gider)* Primus, bak, bak!
PRIMUS: Ne var?
HELENA: Güneş doğuyor!
PRIMUS: Bekle, dur biraz. *(kitaptan gözünü ayırmadan)* Helen, bu dünyadaki en önemli şey bu. Hayatın sırrı bu.
HELENA: Öyleyse buraya gel!
PRIMUS: Birazdan. Aaa, bak hele.
HELENA: Aman Primus. Boş ver o hayatın berbat sırrını. Neyin peşindesin sen? Gel buraya, çabuk ol!
PRIMUS: *(onun peşinden pencereye gider)* Ne istiyorsun?
HELENA: Duymuyor musun? Kuşlar ötüyor! Ah Primus! Kuş olsaydım keşke!
PRIMUS: Niye?
HELENA: Bilmem. Bugün kendimi çok tuhaf, aptallaşmış gibi hissediyorum. Sanki düşteyim. Aklım başımda değil. Bedenimde bir ağrı var, kalbimde de, her yanım ağrıyor gibi. Ne oldu bana, amaaan sana niye anlatıyorsam. Primus, belki de ölüyorum.
PRIMUS: Öyle şeyler söyleme Helen. Ölsek daha mı iyi olurdu? Belki şu anda da uyuyoruzdur, değil mi ama. Dün gece uykumda da konuştum seninle.
HELENA: Uykunda mı?
PRIMUS: Evet. Yeni, tuhaf, yabancı bir dil konuşuyorduk. Bir kelimesini bile hatırlamıyorum ama.
HELENA: Ne hakkında konuşuyorduk?
PRIMUS: Kim bilir neler. Kendim de anlamıyordum ki, yine de daha önce böyle güzel şeyler hiç söylememişim, bunu biliyorum. Sana dokunduğumda ise, ölebilirdim. Bulunduğumuz yer bile daha önce gördüğüm her yerden farklıydı.

HELENA: Ben de bir yer buldum Primus. Çok tuhaf. İnsanlar bir zamanlar orada yaşamışlar. Fakat şimdi otlar kaplamış her yeri. Artık oraya kimse gitmiyor! Hiç kimse— benden başka!

PRIMUS: Orada ne buldun peki?

HELENA: Hiç. Bir köy evi ve bahçe, iki de köpek. Ellerimi yaladılar Primus. Ah Primus, yavrularını bir görecektin! Kucağına alıyorsun onları, okşuyorsun ve bütün gün onlara bakmaktan, onlarla ilgilenmekten başka bir şey düşünmüyorsun. Sonra güneş batıyor ve sanki bütün dünyanın işinden yüz kat daha fazla işi sen yapmışsın gibi hissediyorsun. Bana sen çalışmak için yaratılmadın diyorlar ama o bahçedeyken sanki ben de bir işe yarıyorum, bunu hissedebiliyorum! Ben kim olduğumu bilmiyorum.

PRIMUS: Sen güzelsin.

HELENA: Ben mi? Ciddi misin? Neler diyorsun, Primus?

PRIMUS: Güzelsin Helena ve güven bana, ben bütün Robotlardan daha güçlüyüm.

HELENA: *(aynanın karşısına geçer)* Ben güzel miyim? Saçlarıma bak, rezalet. Saçlarıma bahçeden çiçekler koyarım hep, ama ne ayna var ne de kimse. *(aynaya doğru eğilir)* Güzel misin sen? Güzelliğin saçın mı sadece? Saçım ağırbaşlı gösteriyor beni. Gözlerim, onlar kapandığında da güzel mi? Ya dudaklarım, ısırıldıklarında canımın yandığını anlayayım diye mi oradalar? Güzel olmak nedir?

(Aynada Primus'u görür.)

Primus, bu sen misin? Buraya gel de yan yana duralım. Bak, bak, senin başın benimkinden farklı. Omuzların da öyle! Dudakların, ağzın da!—

(Primus ondan uzaklaşır.)

Ah, Primus, neden benden kaçıyorsun? Neden bütün gün senin peşinden koşmak zorundayım ben? Sonra da güzel olduğumu söylüyorsun!

PRIMUS: Asıl sen benden kaçıyorsun Helena.

HELENA: Saçını nasıl taramışsın öyle. Dur düzelteyim. *(iki*

eliyle onun saçını düzeltir) Başka hiç kimseye dokunduğumda sana dokunduğum gibi olmuyorum ben. Dur, kıpırdama Primus, seni de güzel yapacağım.

(Helena lavabodan tarağı alır, onun alnını taramaya başlar. Primus onun elini kavrar.)

PRIMUS: Yapma Helena. Aniden kalbim atmaya başladı. Şimdi bir şey olacak gibi hissetmeye başladım.

HELENA: *(güler)* Kendine bir bak!

ALQUIST: *(uyanır, ayağa kalkar)* Ne... kahkaha mı bu? İnsan? Birileri geri mi döndü?

HELENA: Bize neler oluyor Primus?

ALQUIST: *(onlara doğru döner)* İnsanlar? Siz... siz... siz insan mısınız?

(Helena bir çığlık atar ve arkasını döner.)

ALQUIST: Siz nişanlı mısınız? İnsanlar? Neden geri geldiniz? (*Primus'a dokunur*) Kimsin sen?

PRIMUS: Robot Primus.

ALQUIST: Kızım sen kimsin? Göster kendini.

HELENA: Helena, Dişi Robot.

ALQUIST: Dişi Robot mu? Dön bakayım, ne o utandın mı? *(onu omuzundan kavrar)* Göster bana kendini Robot!

PRIMUS: Lütfen efendim, onu rahat bırakın!

ALQUIST: Ne? Onu koruyor musun? Sen dışarı çık kızım!

(Helena gider.)

PRIMUS: Burada uyuduğunuzu bilmiyorduk efendim.

ALQUIST: Ne zaman yapıldı o?

PRIMUS: İki yıl önce.

ALQUIST: Dr. Gall mı yaptı?

PRIMUS: Evet, beni de.

ALQUIST: Pekâlâ sevgili Prime. Sizin üzerinizde birkaç deney yapmalıyım. Demek Gall'ın en yeni Robotları sizlersiniz. Kızı teşrih odasına götür çabuk, inceleyeceğim.

PRIMUS: Helena'yı mı?

ALQUIST: Tabii, başka kimse mi var? Git, her şeyi hazırla. Duymadın mı beni? Yoksa birini mi çağırayım, onu içeri attırmak için?

PRIMUS: *(hızla Alquist'in kafasını tokmak tutar gibi yakalar)* Ona dokunursan kafanı koparırım!

ALQUIST: Kopar o zaman, ne duruyorsun! Kopar gitsin! Sonra Robotlar ne yapacaklar ha?

PRIMUS: Efendim, onu değil, beni alın o zaman, ben de tıpkı onun gibiyim! Aynı gün yapıldık, aynı malzeme! Benim hayatımı alın efendim! *(ceketinin önünü açar)* Buradan kesin işte!

ALQUIST: Hadi ama, ben Helena'yı parçalamak istiyorum. Acele etsen iyi olur.

PRIMUS: Onun yerine beni parçalayın. Bakın bu göğüslerden başlayın kesmeye. Bağırmam, hiç ses etmem! Yüz kere, bin kere alın canımı, gıkım çıkmaz!

ALQUIST: Yavaş oğlum, yavaş! O kadar da uzun boylu değil. Yaşamak istemiyor musun sen ha?

PRIMUS: Onsuz asla. Onsuz yapamam efendim. Helena'yı öldüremezsiniz. Hem ne fark eder? Benim canımı niye almıyorsunuz?

ALQUIST: *(onun başına hafifçe dokunur)* Hımm, bilmem. Dinle evlat, bir düşün, ölmek çok zordur ve inan yaşamak daha güzeldir.

PRIMUS: *(ayağa kalkar)* Merak etmeyin efendim, kesin, olsun bitsin. Ben ondan daha güçlüyüm.

ALQUIST: Aman Primus, yapma, ben de genç oldum! Merak etme, Helena'ya bir şey olmayacak.

PRIMUS: *(ceketinin fermuarını kapatır)* Tamam gidiyorum efendim.

ALQUIST: Bekle.

(Helena girer)

ALQUIST: Buraya gel kızım, bana yüzünü göster. Sen Helena mısın? *(onun saçlarını okşar)* Merak etme, kaçma benden. Bayan Domin'i hatırlıyor musunuz? O Helena'nın saçları nasıldı ki? Yok, bakma bana öyle kızım. Teşrih odası temizlenmiş mi, git bak.

HELENA: Peki efendim.

ALQUIST: Güzel, bana yardım edeceksin o halde. Primus'u inceleyeceğim.

HELENA: *(çığlık atar)* Olamaz!

ALQUIST: Olur tabii, ne var bunda? Sizi incelemem gerekiyor, önce seni inceleyeyim istedim, ama Primus beni al, diye diretti.

HELENA: *(yüzünü kapatır)* Primus?

ALQUIST: Bunda kötü bir şey yok ki. O da ne, bebeğim sen ağlayabiliyorsun, bana söyle hadi, Primus senin için neden önemli?

PRIMUS: Efendim, onu rahatsız etmeyin!

ALQUIST: Sen sus Primus. Ne bu gözyaşları? Hey Tanrım. Primus olmayacak. Bir hafta geçmez, unutursun. Git ve hayatta olduğuna sevin.

HELENA: (*usulca*) Gidiyorum.

ALQUIST: Nereye?

HELENA: Beni inceleyeceğiniz yere.

ALQUIST: Sen güzel Helena. Seni kesip biçmek utanç verici olur.

HELENA: Ben gidiyorum. *(Primus onun önüne geçer.)* Bırak Primus! Bırak da gideyim!

PRIMUS: Hiçbir yere gitmiyorsun Helena! Lütfen çık buradan!

HELENA: Pencereden atlayacağım Primus! Sen oraya girersen pencereden atlarım, bilesin!

PRIMUS: *(onu tutar)* Bırakmam! (*Alquist'e*) Kimseyi, hiç kimseyi öldürmeyeceksin ihtiyar!

ALQUIST: Nedenmiş o?

PRIMUS: Biz... biz birbirimize aitiz.

ALQUIST: Demek öyle.

(ortadaki kapıyı açar.)

(duraksar)

Git, git hadi!

PRIMUS: Nereye?

ALQUIST: *(fısıldar)* Nereye isterseniz? Helena, ona yol göster!

(kapıyı açar)

Hadi yolunuz açık olsun o zaman, sen Havva, sen de onun erkeği ol Primus.

(çıkarlar, arkalarından kapı kapanır)

ALQUIST: (*tek başına*) Ne kutlu bir gün!

(usulca masaya gider ve test tüplerinin içeriğini yerlere döker)

Altıncı gün bayramı!

(masaya geçer oturur, kitapları yere atar; sonra İncil'i açar, sayfalarını tarar, inceler ve okumaya başlar)

"Ve Tanrı insanı kendi suretinde yarattı. Onu Tanrı'nın suretinde yarattı ve onları erkek ve dişi olarak yarattı. Ve Tanrı onları kutsadı, büyü ve çoğal dedi, dünyayı doldur, ona boyun eğdir ve hüküm sür deniz balıklarının üzerinde ve hüküm sür havadaki kuşların üstünde ve yerde hareket eden bütün hayvanların üstünde.

(ayağa kalkar)

Ve Tanrı yaptığı her şeyi gördü ve beğendi. Ve akşam geçti gitti ve sabah altıncı gün oluştu."* *(odanın ortasına yürür)* Altıncı gün! Lütuf günü.

(dizlerinin üzerine çöker)

Tanrım, artık azlet şu en işe yaramaz hizmetkârın Alquist'i. Rossum, Fabry, Gall, senin yarattığın o harika mucitlerin önde gidenleri, onlar senin yarattığın ilk çifte, erkek ve kadına karşı bir çift daha yarattılar ve onlar için sevgiyi, ağlamayı, gülümsemeyi, sevişmeyi, erkeğe ve kadına âşık olmayı icat ettiler.

Doğa ölmez, doğa ve hayat ölmez! Dostlar, sevgili Helen, hayat ölmez! Hayat yeniden başlıyor aşktan, çıplak ve narin; vahşi doğaya tutunacak ve yok olmayacak, yaptığımız, inşa ettiğimiz hiçbir şeyin, sanatımızın, fikirlerimizin, şehirler ve fabrikalarımızın artık ona bir yararı olmayacak belki ama insan yine de silinmeyecek! Sadece biziz telef olan. Evler ve makineler çökecek, sistemler

---

* Kitab-ı Mukaddes, Yaratılış 1:27 ve sonrası. (e.n.)

ve koca koca isimler yerle yeksan olacak, yüce isimler yapraklar gibi dökülecek; sadece sen, ey aşk, sen çiçek açacaksın otlar arasından ve yaşam tohumunu rüzgârlara emanet edeceksin. Şimdi salıveresin Tanrım, bu aciz kulunu huzurla çünkü gözlerim gördü göreceğini, herkes gördü — sevgi sayesinde gelecek kurtuluşumuz ve sevgi sayesinde hayat yok olmayacak!

(ayağa kalkar)

Hayat yok olmayacak!

(kollarını açar)

Yok olmayacak!

PERDE

SON

"İnsan olmak harikaydı. İnsan olmakta muazzam bir şeyler vardı." Yeryüzünde kalan son insana bu nostaljik ifadeleri yakıştıran Çek yazar Karel Çapek'in yirminci yüzyıla kehanetleri ile damgasını vurmuş yapıtı *Rossum'un Evrensel Robotları*, bir Frankenstein öyküsü sayılabilir. Karel Çapek 1921 yılında yayımlanan ve tiyatro klasikleri arasında yer alan yapıtını yazarken Slav dillerindeki eski bir sözcükten yararlanmıştır: "Robota." "Çalışan, hizmetli, işçi" anlamlarına geldiği gibi "zorla çalıştırılan, angarya işlere koşturan kişi" yan anlamları da taşıyan bu terim, yapıtta insanları üretimin zahmetinden kurtaracak, insan-taklidi makineler için ileri sürüldükten sonra dünya dillerine ve edebiyatlarına yayılmıştır. Mühendis Rossum'un dehasıyla üretilen robotların efendilerine başkaldırısıyla gelişen olaylar, insanın yaratma hırsının yeni bir insan yaratma boyutuna vardığı devrimler çağının da bir alegorisini sunar. *Rossum'un Evrensel Robotları* yapay zekânın belirlediği çağımızın yakıcı sorunlarına yazılışından yüzyıl sonra yanıtlar sunabilen bir klasiktir.

KAREL ÇAPEK (1890-1938): Çek yazar Karel Çapek, 1890 yılında, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu sınırları içinde kalan Bohemya'da doğdu. Prag, Berlin ve Paris'te felsefe okuyan yazar, ince bir yergiyle ördüğü yapıtlarına felsefi sorgulamalar da ekmeyi ihmal etmemişti. Öykülerini resimleyen kardeşi Josef'le birlikte yayımladığı ilk yapıtları *Zářivé hlubiny* (1916; Işıltılı Derinler), *Krakonošova zahrada* (1918; Krakonoş Bahçesi), ayrıca *Trapné povídky* (1921; Istıraplı Öyküler) insanın kendisini çevreleyen yazgısıyla mücadelesini ele alıyordu. Bir tür modern Frankenstein öyküsü olarak tasarladığı *Rossum'un Evrensel Robotları* ise "robot" terimini icat ederek bilimkurgu türüne kalıcı biçimde damga vurdu. Aynı temayı çeşitlendirdiği yapıtlarının yanı sıra, *Ze života hmyzu* (1921; Böceğin Yaşamı) gibi insan değerlerinin göreliliğini hicvettiği fantastik güldürü türünde yapıtlar da verdi. *Bílá nemoc* (1937; Ak Hastalık) ve *Matka* (1938; Anne) gibi olgunluk dönemi yapıtlarına ise Nazi Almanyası'nın Çek bağımsızlığını tehdit eden yükselişine karşı mücadele çağrısı damgasını vurmuştur. Yazar İkinci Dünya Savaşı arifesinde öldüğünde geride öykü, piyes, roman, deneme türlerine yayılan geniş bir edebiyat mirası bırakmıştır.

9 786254 296994